

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Suomi
Finland
100

Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen Itämeren alueen strategiasta

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja | **15a/2017**

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 15a/2017

Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen Itämeren alueen strategiasta

*Suomi
Finland*
100

Valtioneuvoston kanslia

ISBN PDF: 978-952-287-469-6

ISBN Nid.: 978-952-287-470-2

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto, Anne-Marie Paakkari

Kannen kuva: Visit Finland

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtioneuvoston kanslia	2.11.2017	
Julkaisun nimi	Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen Itämeren alueen strategiasta		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 15a/2017		
ISBN painettu	978-952-287-469-6	ISSN painettu	0782-6028
ISBN PDF	978-952-287-470-2	ISSN PDF	1799-7828
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-470-2		
Sivumäärä	56	Kieli	suomi
Asiasanat	strategia, Itämeri, meripolitiikka		
Tiivistelmä	<p>Strategia kattaa Suomen Itämeri-politiikan strategiset painopisteet. Sillä määritellään, mihin suuntaan Suomi tahtoo lähitulevaisuudessa Itämeren aluetta kehittää kansainvälisesti, EU-politiikassa, alueellisessa yhteistyössä sekä omilla linjauksillaan ja toimillaan. Vision mukaan puhdas Itämeri ja elinvoimainen meriluonto ovat turvattu ja kestävästi hyödynnetty voimavara. Itämeren alue kasvattaa osaamistaan ja hyödyntää resurssiaan toimien kestävä kehityksen edelläkävijänä. Itämeren alue on vakaa ja turvallinen. Suomi toimii aktiivisesti, jotta Itämeren alue on maailmanlaajuinen edelläkävijä bio- ja kiertotaloudessa, uuden teknologian hyödyntämisessä sekä innovatiivisten malliratkaisujen tuottamisessa turvalliseen ja puhtaaseen merenkulkuun ja meriteollisuuteen.</p> <p>Strategiassa esitetään tulevaisuuteen suuntaavia sekä nykyistä toteutusta vauhdittavia toimia ja politiikka-aloitteita tai linjauksia. Lisäksi linjataan Suomen omia keskeisiä toimenpiteitä Itämeren hyvän tilan sekä turvallisuuden ja kestävä kehityksen edistämiseksi, Itämeren alueen kilpailukyvyyn parantamiseksi ja Suomen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Strategiassa arvioidaan toimintaympäristön muutoksia ja haasteita sekä niiden tuomia mahdollisuuksia. Turvallisuustilanteen heikentyminen todetaan mutta varsinaista turvallisuuspolitiikkaa ei strategiassa käsitellä, koska sitä on jo käsitelty hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa. Tämän strategian näkökulma koskee meri- ja lentoturvallisuutta sekä viranomaisyhteistyötä mm. pelastusalalla ja rikollisuuden torjunnassa.</p> <p>Strategiassa linjataan myös tavoitteita EU:n Itämeri-politiikalle ja korostetaan maakuntien, kaupunkien ja kansalaisjärjestöjen tärkeää roolia Itämeri-yhteistyössä.</p> <p>Valtioneuvoston kanslia asetti syksyllä 2016 Itämeri- ja yhdennetyn meripolitiikan ohjausryhmän, jonka yhtenä tehtävänä oli päivittää vuonna 2009 eduskunnalle annettu selonteko <i>Itämeren haasteet ja Itämeri-politiikka</i>. Ohjausryhmä päätyi valmistelemaan valtioneuvoston periaatepäätöksen Suomen Itämeren alueen strategiasta rinnastaen sen näin Suomen arktiseen strategiaan. Strategian valmistelussa on otettu huomioon sidosryhmien kirjallisissa lausunnoissa sekä eduskunnan Itämeri-valtuuskunnan tilaisuudessa esitettyjä näkemyksiä.</p>		
Kustantaja	Valtioneuvoston kanslia		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Statsrådets kansli	2.11.2017	
Publikationens titel	Statsrådets beslut om Finlands strategi för Östersjöregionen		
Publikationsseriens namn och nummer	Statsrådets kanslis publikationsserie 15a/2017		
ISBN tryckt	978-952-287-469-6	ISSN tryckt	0782-6028
ISBN PDF	978-952-287-470-2	ISSN PDF	1799-7828
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-470-2		
Sidantal	56	Språk	finska
Nyckelord	strategi, Östersjön, havspolitik		
Referat	<p>Detta dokument redogör för Finlands strategiska prioriteter i Östersjöpolitiken. Målet har varit att fastställa Finlands ambitioner med avseende på Östersjöns utveckling under den närmaste framtiden internationellt, i EU-politiken, i det regionala samarbetet och i Finlands egen politik och egna åtgärder. Visionen är ett rent Östersjön och en livskraftig marin natur som är en skyddad och hållbart utnyttjad naturresurs. Östersjöregionen höjer sin kompetens och utnyttjar sina resurser som en föregångare i hållbar utveckling. Östersjöregionen är stabil och trygg. Finland arbetar aktivt för att regionen globalt ska vara en föregångare inom bioekonomi och cirkulär ekonomi, i tåten för tillämpning av ny teknologi och producera modellösningar för säker och ren sjöfart och för marinindustrin.</p> <p>I strategin presenteras framtidsinriktade åtgärder samt politiska initiativ eller prioriteringar som ska sätta fart på nuvarande genomförandet av lagstiftningen. Samtidigt preciserar strategin Finlands egna viktigaste åtgärder utifrån prioriteringarna för att främja god ekologisk status, säkerhet och hållbar utveckling i Östersjön, förbättra konkurrenskraften i regionen och trygga välfärden i Finland. I strategin evalueras förändringar och utmaningar i regionen samt de möjligheter de kan bidra till. Därtill konstateras att den säkerhetspolitiska situationen i Europa och Östersjöregionen har försämrats, men Finlands säkerhetspolitik redogörs inte eftersom riktlinjer för Finlands mål och metoder för att stärka säkerheten kring Östersjön har redan fastställts i den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen. Denna strategi koncentrerar sig på havs- och luftsäkerheten samt samverkan mellan myndigheterna inom bl.a. räddningsväsendet och brottsbekämpningen.</p> <p>I strategin presenteras också Finlands mål för EU:s Östersjöpolitik. Betydelsen av landskapen, kommunerna och allmänheten i Östersjösamarbetet betonas.</p> <p>Hösten 2016 tillsatte statsrådets kansli en styrgrupp för <i>Östersjöpolitiken och en integrerad havspolitik</i>, som fick till sin uppgift att uppdatera redogörelsen Östersjöns utmaningar och Östersjöpolitiken som hade lämnats till riksdagen av regeringen. Styrgruppen bestämde att redogörelsen uppdateras genom statsrådets beslut om Finlands strategi för Östersjöregionen på samma sätt som Finlands arktiska strategi. I beredningen av strategin har man beaktat de synpunkter som intressentgrupperna har fört fram i sina skriftliga yttranden och under en tillställning som riksdagens Östersjödelegationen hade ordnat.</p>		
Förläggare	Statsrådets kansli		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Esipuhe	7
Muutoksesta mahdollisuus: toimintaympäristön kuvaus	10
Kestävä sininen kasvu ja sininen biotalous	18
Edelläkävijä bio- ja kiertotaloudessa	27
Itämeren alueeseen kytkeytynyt Suomi	34
Turvallinen Itämeri	39
Innovaatiot ja kilpailukyky	44
Yhteistyö ja vaikuttaminen	49

ESIPUHE

Tämä asiakirja kattaa Suomen Itämeri-politiikan strategiset painopisteet. Tavoitteena on ollut määritellä, mihin suuntaan Suomi tahtoo lähitulevaisuudessa Itämeren aluetta kehittää kansainvälisesti, EU-politiikassa, alueellisessa yhteistyössä sekä omilla linjauksillaan ja toimillaan. Vision mukaan puhdas Itämeri ja elinvoimainen meriluonto ovat turvattu ja kestävästi hyödynnetty voimavara. Itämeren alue kasvattaa osaamistaan ja hyödyntää resurssejaan toimien kestävän kehityksen edelläkävijänä. Itämeren alue on vakaa ja turvallinen. Suomi toimii aktiivisesti, jotta Itämeren alue on maailmanlaajuisesti edelläkävijä bio- ja kiertotaloudessa; verkottunut, innovatiivinen, kilpailukykyinen, uuden teknologian hyödyntämisen kärjessä sekä malliratkaisujen tuottaja turvalliseen ja puhtaaseen merenkulkuun, meriteollisuuteen ja merellisen ympäristön kestäväan käyttöön.

Strategiassa esitetään tulevaisuuteen suuntaavia sekä voimassa olevien toimintaohjelmien ja lainsäädännön toteutuksen puutteisiin vastaavia, niiden toteutusta vauhdittavia toimia ja politiikka-aloitteita tai linjauksia. Suomen Itämeri-tavoitteita edistetään kansainvälisten sopimuksien puitteissa, Euroopan unionissa sekä Itämeren alueen järjestöissä ja yhteistyörakenteissa. Samalla strategiassa linjataan painopisteistä kumpuavia Suomen omia keskeisiä toimenpiteitä Itämeren hyvän tilan sekä turvallisuuden ja kestävän kehityksen edistämiseksi, Itämeren alueen kilpailukykyyn parantamiseksi ja Suomen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Suomen Itämeren alueen strategian tavoitteiden toteutumista raportoidaan ja seurataan valtioneuvoston kanslian asettamassa ohjausryhmässä ja tarvittaessa hallituksen strategiaistunnossa.

Itämeren alueen turvallisuutta käsitellään valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa (2016). Suomessa on hyväksytty ja toteutetaan jo lukuisia muita selontekoja, strategioita, ohjelmia ja toimenpiteitä joilla on vaikutuksiltaan merkittäviä rajapintoja tämän Itämeren alueen strategian kanssa. Niiden toteuttamisen jatkaminen strategian rinnalla on olennaista vaikuttavuuden ja jo saavutetun edistymisen kannalta. Suomen Itämeren alueen strategiassa mainittuja toimenpiteitä toteutetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien

Kuva 1. Itämeren valuma-alue.

puitteissa. Eri sektorien luonteesta johtuen toimenpide-esitykset ovat yksityiskohtaisuudeltaan vaihtelevia.

Hallitus antoi keväällä 2009 eduskunnalle selonteon *Itämeren haasteet ja Itämeri-politiikka*. Koska sen tavoitteet ovat jo monelta osin toteutuneet, valtioneuvosto päätti selonteon päivittämisestä. Valtioneuvoston kanslia asetti marraskuussa 2016 Itämeri- ja yhdennetyn meripolitiikan ohjausryhmän, joka sai tämän tehtäväkseen. Selonteko päivitetään valtioneuvoston periaatepäätöksellä Suomen Itämeren alueen strategiasta. Strategian valmistelu käynnistettiin kuulemistilaisuudella ja painopisteiden valinnassa on otettu huomioon myös sidosryhmien kirjallisissa lausunnoissa sekä eduskunnan Itämeri-valtuuskunnan tilaisuudessa esitettyjä näkemyksiä.

Itämeren alueella tarkoitetaan noin 90 miljoonan asukkaan alueellista kokonaisuutta Itämeren ympärillä merialue mukaan luettuna. Siihen kuuluvat Saksasta maan pohjoisosat ja Venäjältä luoteisosat. Myös Valko-Venäjä kuuluu Itämeren alueeseen.

Muutoksesta mahdollisuus: toimintaympäristön kuvaus

Itämeren alueeseen kohdistuu lähivuosina erilaisia muutospaineita, jotka edellyttävät ennakkointia ja yhteiskuntien sopeutumis- ja kantokykyä sekä kansainvälistä ja alueellista yhteistyötä. Epävarmuus on lisääntynyt. Muutosten keskellä korostuvat valtioiden roolin ohella alueiden, kuntien, eri organisaatioiden, yritysten ja myös kansalaisten vastuut Itämeren alueen kestävästä kehityksestä.

Itämeren alueeseen vaikuttavat monet **kansainväliset sopimukset ja sitoumukset**, kuten Pariisin ilmasopimus, YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030:n tavoitteet ja Kansainvälisen merenkulkujärjestön (IMO) sopimukset. Itämeren maat ovat yleensä kansainvälisen sopimusjärjestelmän vahvoja tukijoita. Itämerta koskevista kansainvälisistä sopimuksista Itämeren merellisen ympäristön suojelusopimus on keskeinen.

Monet **EU:n politiikat** vaikuttavat merkittäväällä tavalla Itämereen ja sen alueeseen. Suomi vaikuttaa niihin yhdessä muiden Itämeren alueen jäsenmaiden kanssa. **EU:n Itämeri-strategia** hyväksyttiin vuonna 2009 ja sen päätavoitteet ovat meren pelastaminen, alueen yhdistäminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Strategian puitteissa on vahvistettu ja luotu laajat Itämeren alueen verkostot eri aloille ja toteutettu satoja käytännön hankkeita. Pohjoisen ulottuvuuden (PU) yhteistyön avulla on toteutettu Itämeren kannalta tärkeitä ympäristöhankkeita.

EU:n **makroalueellisen yhteistyön** merkitys kasvaa, erityisesti jos EU:n integraatio hidastuu ja eriytyy. Yhteistyö voi syventää integraatiota ja tuoda käytännönläheisyydellään unionia lähemmäksi kansalaisia ja siten lisätä EU:n hyväksyttävyyttä.

Itämeren alueen vahvuudet

Itämeren alueella on paljon vahvuuksia, jotka auttavat muutoksiin sopeutumisessa. Alueen yhteiskunnille on tyypillistä **vakaus**, väestö on keskimäärin **hyvin koulutettua** ja kansalaisten väliset **hyvinvointierot** eivät ole huomattavan kärjistyneitä. Valtiot ovat

Itämeren rantoja. Kuva: Tasavallan presidentin kanslia

ketteriä uuden teknologian käyttöönotossa. Itämeren ympärillä sijaitsee kolmannes EU:n johtavista **innovaatioalueista**. Itämeren maat ovat menestyneet huomattavan hyvin EU:n Horisontti 2020 -ohjelman ja LIFE IP:n tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeiden (TKI) rahoituksen hankkimisessa.

Itämeren mailla on pitkä keskinäisen **yhteistyön perinne**, esimerkkeinä Itämeren valtioiden neuvosto CBSS, Itämeren merellinen ympäristönsuojelukomissio HELCOM sekä monet viranomais- ja tutkimusverkostot. Maita sitoo yhteen kulttuurinen yhteenkuuluvuus ja alueen yrityksissä sekä lukuisissa asiantuntijaverkostoissa tuotetaan ratkaisuja myös globaaleihin ongelmiin. Maiden voimavarojen yhteen tuominen ja innovatiivisten yritysten verkottuminen tarjoavat paljon mahdollisuuksia. Suomella on tähän paljon vahvuuksia kuten esimerkiksi kattava koulutus, luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen, energia-, materiaali- ja vesitehokkuus, biopolttoaineiden kehitys, yhdistetty sähkön- ja lämmöntuotanto, digitalisaation ja älykkäiden teknologioiden hyödyntäminen sekä maailmanluokan meriteollisuus. Yli kolmasosa Suomen julkisista tutkimus- ja kehitystoiminnan (T&K) investoinneista tehdään puhtaaseen teknologiaan (cleantech).

Itämeri on saariston ja rannikon ihmisten kulttuuriperinnön ydintä. Itämeri tarjoaa henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta olennaisia **ekosysteemipalveluita**. Itämeren ekosysteemipalvelut mahdollistavat sen, että Itämerellä voi mökkeillä, uida ja liikkua niin vesillä, jäillä kuin rannoillakin erilaisista virkistyskäytön muodoista nauttien. Myös alueen matkailun kehittäminen perustuu näiden ekosysteemipalveluiden hyödyntämiseen.

Itämeren alueen haasteet

Meriympäristön hyvää tilaa ei ole vielä saavutettu. Meriympäristön tila peilaa ihmisen toimia maalla ja merellä: maatalous on tällä hetkellä merkittävin **ravinnekuormituksen** lähde, Itämeren sisäiset ravinnevarannot ylläpitävät rehevöitymiskierrettä ja lisäksi mereen ja merieliöstöön kertyy maalta peräisin olevaa **muoviroskaa, lääkettä ja ympäristö-**

myrkkyjä. Itämeren erityishaasteena ovat rehevöitymisen ja ilmaston lämpenemisen aiheuttamat kasvi- ja eläinlajiston muutokset, lajiston yksipuolistuminen ja luonnon monimuotoisuuden kapeneminen. Hyvässä kunnossa oleva meriympäristö kuvastaa ihmisen toimintojen kestävyyttä.

Ilmaston lämpeneminen etenee pohjoisilla alueilla nopeasti ja Itämeren alueen on enustettu lämpenevän 2–4 astetta vuosisadan loppuun mennessä. Veden ja ilman lämmetessä jääolot muuttuvat. Jääolosuhteiden muuttuminen vaikuttaa niin merenkulkuun, kalastukseen kuin eliöstön levinneisyyteenkin. Sateisuus tulee lisääntymään, minkä vuoksi tulvasuojeluun, hulevesien hallintaan ja ravinteita pidättäviin viherrakenteisiin tulee kiinnittää huomiota rannikkoalueella ja jokien valuma-alueilla. Suomi ja Itämeren maat ovat sitoutuneet vähentämään päästöjään, mutta silti niiden on varauduttava sopeutumaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Ilmastonmuutoksen torjuminen asettaa suuret haasteet myös **energiapolitiikalle**, jonka tavoitteeksi on Suomessa asetettu hiilineutraalius vuoteen 2050 mennessä.

Suomi on riippuvainen merikuljetuksista. Pitkistä etäisyyksistä johtuen logistiikka-kustannukset ovat Suomessa muuta Eurooppaa korkeammat. Erityinen haaste ovat merenkulun kustannukset ja talvimerenkulun tarpeet sekä ilmastonmuutoksen torjumisen merenkulussa ja muussa liikenteessä vaatimat päästövähennykset. Toimivat ja turvalliset liikenne- ja viestintäyhteydet Itämeren yli ja sen ympäri ovat alueen hyvinvoinnin edellytys.

Kaupungistuminen ja maaseutualueiden muuttotappiot ovat leimallisia koko Itämeren alueelle. Samalla kun tarvitaan dynaamisia, kestävästi toimivia ja kansainvälistyneitä kaupunkiseutuja, biotalous ja monialainen, uusiin innovaatioihin perustuva yritystoiminta tarvitsee elinvoimaista maaseutua sekä hyviä logistiikka- ja viestintäyhteyksiä.

Väestörakenteen muutos pysyvästi epäedulliseen suuntaan on useimmissa Itämeren maissa suuri haaste julkiselle taloudelle. Työllisyys- ja kasvutoimet on kohdennettava ennakoivasti ja tasapainoisesti, jotta alueiden elinvoimaisuutta sekä toiminta- ja kilpailukykyä ylläpidetään ja syrjäytymistä ehkäistään. Itämeren alueen sisällä on jatkossa kenties kasvavia työvoiman liikkuvuus- ja muuttoliikepaineita. Itämeren alueella on myös varauduttava maahanmuuttoon kansainvälisten konfliktien ja globaalien kriisien seurauksena.

Maailman **BKT:n hidas kasvu** on heijastunut Itämeren alueelle, jota aiemmin vauhditti globalisaation noste. Yksityiset investoinnit teollisuusmaissa ovat laajalti alle pitkän aikavälin trendin, ja vientihintojen lasku on ilmentynyt myös heikkona kysyntänä. Työttömyys alenee vain hitaasti useissa teollisuusmaissa, ja kauppapolitiikassa näyttäytyy maailmanlaajuisesti protektionistisia piirteitä. Tämä kehitys merkitsee haasteita Itämeren alueen verrattain pienille ja avoimille, työmarkkinoiltaan ikääntyville talouksille. Lisäksi teknologian kehitys ja automatisaatio vaikuttavat työllisyyteen.

Euroopan ja **Itämeren alueen turvallisuuspoliittinen tilanne on heikentynyt**. Venäjä valtasi Krimin ja käynnisti Itä-Ukrainassa konfliktin. Tämän seurauksena sotilaalliset jännitteet myös Itämeren alueella ovat lisääntyneet ja epävarmuus on lisääntynyt laajemminkin. Sotilaallisen toimintaympäristön muutos ja geopolittiset jännitteet ovat heijastuneet jossain määrin myös Itämeri-yhteistyöhön ja vähentäneet kanssakäymistä Venäjän kanssa. Alueellinen yhteistyö, rajat ylittävä yhteistyö ja ihmisten välisiä yhteyksiä edistävä toiminta jatkuvat lähes normaalisti. EU:n pakotteista johtuvat rahoitusrajoitteet ovat kuitenkin estäneet mm. uusien Pohjoisen ulottuvuuden (PU) ympäristöyhteistyöhankkeiden toteuttamisen Venäjällä. Itämeren alueen maat ovat jäädyttäneet sotilaallisen yhteistyön Venäjän kanssa lähes kokonaan, mutta vuoropuhelua on tärkeää jatkaa keskusteluyhteyden säilyttämiseksi ja riskien minimoimiseksi. Transatlanttinen ja Naton kanssa tehtävä puolustusyhteistyö, kuten myös pohjoismainen yhteistyö ja yhteistyö erityisesti Suomen ja Ruotsin välillä, ovat tiivistyneet toimintaympäristön muutoksen myötä. EU:n vahvistuva toiminta turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa voi edistää erityisesti hybridi- ja kyberuhkien torjuntaa Itämeren maiden keskuudessa.

Kansalliset, kansainvälisyyttä vierastavat äänenpainot ovat lisääntyneet ja yhteiskuntien päätöksentekoa vaikeuttava poliittinen vastakkainasettelu on kärjistynyt.

Kasvava meriliikenne ja etenkin öljyn ja vaarallisten aineiden kuljetukset sekä uudet polttoaineet ja kemikaalit asettavat uusia haasteita Itämeren **meriturvallisuudelle**. Merionnettomuuksien yhteydessä tapahtuvien päästöjen ennaltaehkäisy sekä niiden torjuntavalmiuden kehittäminen ja ylläpito vaatii sekä kansallista panostusta että alueen maiden yhteistyötä.

Kansalaisturvallisuuteen kohdistuu alueella uhkia myös mm. rajat ylittävistä rikollisuudesta, ihmiskaupasta ja suuronnettomuuksien riskeistä. Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ja niiden turvaamista vastaan kohdistuu enenevässä määrin kyberuhkia osana hybridi-vaikuttamisen keinoja. Samoin yhteiskunnallista keskustelua ja sen sisältöjä pyritään suuntaamaan informaatiovaikuttamisen keinoin. Tämä kehitys vaikuttaa myös kansalaisten arkeen ja turvallisuuden tunteeseen.

EU:n eri politiikkojen rahoituksen painopisteille kohdistuu muutospaineita. Tässä yhteydessä **EU:n aluepolitiikan rahoitus mahdollisesti vähenee**. EU:n kautta kanavoituva rahoitus on tärkeää Itämeren valtioiden aluekehitykselle ja alueen yhteisten haasteiden ratkaisemiselle.

Ahvenanmaan saaristoa. Kuva: Visit Finland

Itämeren alueen mahdollisuudet

Mereen, sisävesiin ja niiden luonnonvaroihin perustuvassa **sinisessä kasvussa** on vielä hyödyntämätöntä potentiaalia. Merenkulun päästövähennysten aikaan saaminen on myös mahdollisuus siniselle kasvulle Suomen meriteollisuudessa sekä cleantech- ja meriosaaamisessa. **Sinisen biotalouden** puitteissa on mahdollista löytää uusia tuotteita ja palveluja sekä kehittää ja kasvattaa siihen perustuvaa osaamista myös vientiin vastauksena globaaleihin haasteisiin. Luonnonvarojen käytön kestävyys sekä vesi- ja meriympäristöjen hyvä tila voisivat luoda biotaloudelle vahvan perustan. Vesiviljely ja kalastus hyötyisivät Itämeren hyvästä tilasta.

Suomessa ja Itämeren alueella on laajalti tunnistetut **bio- ja kiertotalouden mahdollisuudet**. Tarvitaan merkittävää taloudellisen ajattelun, toimintatapojen ja menetelmien muutosta kohti bio- ja kiertotaloutta. Itämeren alueella on tähän hyvät edellytykset, sillä esimerkiksi EU:n metsävaroista 2/3 sijaitsee täällä ja kiertotalouden edistäminen on hyvässä alussa. Bio- ja kiertotalous yhdessä antavat mahdollisuuden vastata osaltaan myös Itämeren ympäristöhaasteisiin.

Kytkeytyminen Itämeren alueen energiaverkkoihin lisää **energiaturvallisuutta ja huoltovarmuutta**. Samalla Itämeren alueella on paljon mahdollisuuksia uusiutuvan energian hyödyntämiseen ja energiatehokkuuden parantamiseen.

Liikenne- ja viestintäyhteyksiä kehittämällä Suomesta voisi muotoutua Itämeren alueen ja arktisen alueen fyysisen **liikenteen ja tietoliikenteen solmukohta**. **Digitalisaation** ja automaation hyödyntämisellä on mahdollista parantaa liikenteen tehokkuutta, turvallisuutta ja ympäristöystävällisyyttä.

Itämeren alue on ollut ja sen tulee jatkossakin olla suunnannäyttävä **meriturvallisuuden ja viranomaisyhteistyön** osalta.

Itämeren alueella on myös paljon **innovatiivista, verkottunutta ja kasvuhakuista yritystoimintaa**, joka osaa vastata alueelliseen ja globaaliin kysyntään, hyödyntää uutta teknologiaa ja voi turvata alueen kilpailukyvyn. Alueella on myös jo pitkään kehitetty ympäristön kannalta puhtaita ratkaisuja.

Itämeren alueen kehitys on kytköksissä arktisen alueen kehitykseen. EU:n Itämeri- ja arktisen politiikan kytkeminen lähemmin toisiinsa tarjoaa paljon mahdollisuuksia esimerkiksi meriturvallisuudessa ja ympäristönsuojelussa, ja tukee osaltaan EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa. Itämeren alueen haasteisiin kehitettyjä ratkaisuja voidaan soveltaa myös arktisella alueella ja päinvastoin.

Suomen Itämeren alueen strategia

VISIO

Puhdas Itämeri ja elinvoimainen meriluonto ovat turvattu ja kestävästi hyödynnetty voimavara. Itämeren alue kasvattaa osaamistaan ja hyödyntää resurssejaan toimien kestävä kehityksen edelläkävijänä. Itämeren alue on vakaa ja turvallinen.

SUOMI TOIMII AKTIIVISESTI, JOTTA ITÄMEREN ALUE ON

- Maailmanlaajuisesti edelläkävijä bio- ja kiertotaloudessa
- Verkottunut, innovatiivinen, kilpailukykyinen ja uuden teknologian hyödyntämisen kärjessä
- Malliratkaisujen tuottaja turvalliseen ja puhtaaseen merenkulkuun, meriteollisuuteen ja merellisen ympäristön kestävään käyttöön.

Muutoksesta mahdollisuus

Kestävä sininen kasvu	<ul style="list-style-type: none"> • Meriympäristön hyvä tila kestäväsinisen kasvun edellytyksenä • Meriosaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Meriteollisuus • Sininen biotalous • Matkailu • Merialuesuunnittelu
Edelläkävijä bio- ja kiertotaloudessa	<ul style="list-style-type: none"> • Ravinteiden kierrätys • Hallitut materiaalikierrot 	<ul style="list-style-type: none"> • Muovit ja meren roskaantuminen • Haitalliset aineet • Uusiutuva energia
Itämeren alueeseen kytketty Suomi	<ul style="list-style-type: none"> • Logistiikka- ja liikenneyhteydet • Tietoliikenneyhteydet 	<ul style="list-style-type: none"> • Älykkäät energiaverkot • Huoltovarmuus
Turvallinen Itämeri	<ul style="list-style-type: none"> • Kokonaisturvallisuuden toimintamalli • Aktiivinen meri- ja lentoturvallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Kansalaisturvallisuus • Tehokas viranomaisyhteistyö
Innovaatiot ja kilpailukyky	<ul style="list-style-type: none"> • Pk-yritysten verkostot ja yrityskiihdyttämöt • Digitaalisaatio 	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimus ja koulutus
Yhteistyö ja vaikuttaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Itämeren alue vahvana globaalina vaikuttajana ja edelläkävijänä • Aktiivinen toimija EU:ssa: EUSBSR, rahoitus 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyökanavat (CBSS, PU, HELCOM, PMN) • Maakuntien ja kaupunkien yhteistyö sekä kansalaisjärjestöjen rooli

Kestävä sininen kasvu ja sininen biotalous

Kestävällä sinisellä kasvulla (blue growth) ja sinisellä biotaloudella tähdätään merta, sisävesiä ja niiden luonnonvaroja hyödyntävään, kestävän kehityksen mukaiseen taloudelliseen kasvuun. Kyse on kestävästä kehityksestä ja energia- ja ympäristöliiketoimintaan liittyvistä uusista teknologisista, tuotannollisista ja palveluliiketoiminnan ratkaisuksista. Myös mereen suoraan tai epäsuorasti kytkeytyvät alat, kuten meriteollisuus, kuuluvat sinisen kasvun piiriin. Suomalaisen meriteollisuuden osaamisesta ja menestyksestä kantavat vastuun yritykset, joiden liiketoiminnalle julkinen sektori ja korkeakoulut luovat edellytyksiä.

Meriympäristön hyvä tila on kestäväsinisen kasvun edellytys

Meriympäristön hyvä tila, elinvoimainen meriluonto sekä luonnon monimuotoisuus ovat edellytys meren ja sen luonnonvarojen käytön kestävyydelle. Käyttöä voidaan pitää kestäväksi, kun se ei heikennä meriympäristön tilaa tai uhkaa meriluonnon elinvoimaisuutta eikä lajien ja luontotyyppien monimuotoisuutta, ja meriympäristön tila on luokiteltu hyväksi. Meriympäristön hyvän tilan saavuttaminen vaatii panostusta voimassa olevien ympäristövelvoitteiden ja -tavoitteiden aktiiviseen toteuttamiseen. Itämeren rantavaltioiden yhteistyö on keskeisessä asemassa, kun suojelun tavoitteista ja toimista päätetään.

- Toteutetaan valtioneuvoston hyväksymät vesienhoidon ja merenhoidon toimenpiteet¹ vuoden 2021 loppuun mennessä ja päivitetään toimenpideohjelmat vuosiksi 2022–2027
- Julkaistaan ajantasaista tietoa vesienhoidon ja merenhoidon toimenpiteiden toteutuksen edistymisestä

¹ Vesienhoito ja merenhoito: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vaikuta_vesiin

Itämeren vedenalaista luontoa. Kuva: Jan Ekeboom

- Kohdennetaan julkista rahoitusta nykyistä tehokkaammin vesiensuojellisesti tärkeimpiin kohteisiin
- Ylläpidetään ja kehitetään ekologisesti edustavaa ja hyvin kytkeytynyttä suojelualueverkostoa
- Tuotetaan viranomaistyökaluksi Suomen rannikkoalueiden kokonaiskuormitusmalli.

Meriympäristön tilan kehittymisestä saadaan tietoa jatkuvan seurannan ja mallinnuksen kautta. Merenhoidon seurantaohjelma kuvaa Suomen meriseurantajärjestelmän ja määrittelee vastuutahot sekä tiedon tallentamispaikat.

- Arvioidaan Suomen meriympäristön tila vuonna 2018 ja huomioidaan työssä HELCOM:in State of the Baltic Sea -raportin tuloksia
- Toteutetaan merenhoidon seurantaohjelmaa (2014–2020) ja päivitetään seurantaohjelma vuoden 2020 aikana. HELCOM-yhteistyössä kehitetään edelleen Itämeren yhteistä seurantajärjestelmää. Huolehditaan sisävesien seurannasta vesienhoidon seurantaohjelmien mukaisesti
- Julkaistaan säännöllisesti päivitettävät merenhoidon indikaattorit ja HELCOM-yhteistyössä kehitetään eteenpäin Itämeren valtioiden yhteisiä indikaattoreita
- Tuetaan vesien- ja merenhoitoa soveltamalla nykyisiä ja kehittämällä uusia arviointityökaluja.

Meri- ja vesiosaaminen edistää alueen taloudellista ja kestävästä kehitystä

Yritysten vesiosaaminen on Suomessa hyvää, mutta toimenpiteet kansainvälistymiseksi tarvitsevat lisäpanostuksia. Suomalaiset vesialan yritykset tarvitsevat viennin edistämiseen hyviä referenssejä kotimaasta. Niiden syntymistä voidaan edistää mm. osana vesien ja merenhoidon toimenpiteiden toteuttamista.

- Tuetaan suomalaisten vesialan yritysten osaamisen ja vientireferenssien kehittymistä.

Suomessa ja Itämeren alueella on runsaasti meriteollisuuteen liittyvää osaamista ja siihen liittyvä tutkimustoiminta on maailman huippuluokkaa. Mm. sinisen cleantechin vaatimukset ja kysyntä kasvavat jatkuvasti, ja Suomi on alan vahvana osaajana kehityksen kärjessä. Suomen meriteollisuus-klusterissa on erityistä osaamista ja vahvoja näyttöjä tässä kokonaisuudessa, kuten nestemäistä luonnonkaasua (LNG) polttoaineena käyttävät uuden sukupolven alukset. Myös meriliikenteen kehittämisessä Suomella on merkittävää osaamista. Automaatio lisääntyy nopeasti merenkulussa ja useat yritykset suunnittelevat itseohjautuvia laivoja, jotka liittyvät saumattomasti automaattisiin satamiin ja maalla tai ilmassa tapahtuviin kuljetuksiin.

Korkeatasoinen, luotettava ja ajantasainen tutkimustieto on Itämeren ekosysteemien toiminnan ymmärtämisen edellytys. Tutkimus tarjoaa perustan myös innovaatioille ja on siten välttämätön mereen liittyvän sinisen kasvun ja kestävästä kehityksen edellytys. Merentutkimus Suomessa on korkeatasoista, ja sitä tehdään kaikissa keskeisissä Suomen tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa. Tutkimuslaitokset seuraavat Itämeren tilaa säännöllisesti yhteistyönä. Merentutkimus tuo asiantuntemusta myös tutkimusalusten rakentamiseen ja tutkimuslaiteratkaisujen kehitystyöhön, jossa on merkittävä liiketoimintapotentiaali. Suomalainen merentutkimus on luonteeltaan aina kansainvälistä ja on tärkeää, että suomalaiset tutkijat osallistuvat kansainvälisiin ja globaaleihin merentutkimuksen organisaatioihin ja ovat aktiivisesti mukana kansainvälisissä konsortioissa.

- Panostetaan meriä koskevaan perus- ja soveltavaan tutkimukseen sekä meriin liittyvään asiantuntijatyöhön.

Suomen merentutkimuksen infrastruktuurin yhteenliittymä FINMARI kehittää merentutkimuslaitteiden käyttöä ja on osa kansainvälistä alan verkostoa. Suomessa kehitetään myös Itämeren ja arktisen alueen kaukokartoitustuotteita.

- Tuetaan FINMARI:n suotuisaa kehitystä kansainvälisesti merkittävänä merentutkimuksen infrastruktuurina

- Edistetään Itämeren maiden merentutkimus-infrastruktuurin syntymistä ja tehokkaampaa resurssien yhteiskäyttöä esimerkiksi laitteiden, laivojen tai erityisosaamisen osalta.

Merentutkimusalue Arandalla tehtävä tutkimus ja meren tilan seuranta tuottavat Suomen meriosaamisen keskeistä tietopohjaa. Arandan keväällä 2018 valmistuvan peruskorjauksen yhteydessä se modernisoidaan Suomen merentutkimuksen, meriteollisuuden erityisosaamisen sekä arktisen osaamisen lippulaivaksi.

- Varmistetaan Arandan resursointi ja edistetään sen kansainvälistä käyttöä sekä Itämerellä, valtamerillä että arktisella alueella lisäämällä Arandan näkyvyyttä
- Nostetaan esiin Suomen merentutkimusosaaminen siten, että se tukee sekä alan yritysten kansainvälistä kilpailukykyä että suomalaista merentutkimusta.

Meriympäristöä koskeva tieto on tärkeä saada monipuoliseen yleiseen käyttöön. Tiedon saatavuutta ja hyödynnettävyyttä ollaan parantamassa, kun Suomen meritietoportaali valmistuu suomalaisten meritietoa tuottavien laitosten yhteistyönä vuonna 2020.

- Parannetaan tiedon ja datan saatavuutta ja tehokkaampaa käyttöä perustamalla ja ylläpitämällä Suomen meritietoportaalia. Meriportaali parantaa Suomen meriosaamisen näkyvyyttä sekä INSPIRE-direktiivin mukaista avointa datapolitiikkaa
- Edistetään avomeren tilaan, matalien alueiden luontotyyppi- ja laji-tietoihin, ihmistoimintaan sekä meriympäristöön kohdistuviin paineisiin liittyvän tiedon saatavuutta koko Itämeren alueella ja Itämeren ranta-alueiden välillä
- Edistetään kansalaisten tekemää meritiedonkeruuta ja tutkimusta (nk. citizen science) ja tiedon hyödyntämistä osana meren suojelua ja kestävää käyttöä varmistamalla tähän tarvittavien digitaalisten työkalujen käytettävyys.

Meriteollisuuden kilpailukyky vahvistetaan

Suomen merisektoriin liittyvien toimintojen yhteenlaskettu liikevaihto on nykyään metsäteollisuuden luokkaa. Suomen meriklusteri on monipuolinen kokonaisuus, jossa toimii laaja joukko hyvin erilaisia yrityksiä joilla on osaamista, resursseja ja liiketoimintaa varsin erilaisissa toimintaympäristöissä ja markkinoilla. Alaan kohdistuu jatkuvasti kovaa globaa-

lia kilpailua. Suomen meriklusterin toimijoiden kilpailukyvyyn vahvuus on ollut yritysten kyky muuttua ja tuottaa innovaatioita markkinoiden tarpeisiin. Suomen meriklusterin yritykset toimivat enimmäkseen kuudessa päämarkkinasegmentissä, jotka ovat rahtiliikenne, risteilyliikenne, autolautta- ja ro-ro -liikenne, ratkaisut öljyn ja kaasun offshore-tuotantoon, uusiutuvan energian offshore-tuotanto ja julkinen kysyntä. Suomen meriteollisuuden erityiset vahvuudet liittyvät risteilyalusten ja arktisiin olosuhteisiin soveltuvien alusten suunnitteluun ja rakentamiseen.

Meriklusteriyritysten innovaatiotoiminta on strateginen kilpailutekijä. Innovaatiotoiminta on monipuolista ja laajat kansainväliset verkostot ovat yrityksille tärkeitä. Meriklusterin tutkimustoiminnan strategiset painopisteet ovat risteilyalusten teknologia sekä offshore- ja arktinen teknologia. Tutkimuksen pääteemoja ovat osaaminen, ympäristö ja energia, digitaalisuus ja sekä uudet liiketoimintamahdollisuudet. Tämän saavuttamiseksi kyky linkittää Itämeren alueeseen sekä laajemmin kansainvälisiin tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnan (TKI) verkostoihin ja markkinoihin korostuu.

Digitalisaatio lisääntyy kaikilla meriklusterin toimialoilla ja toiminnoissa, mikä luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia laivanrakennuksesta alusten operointiin ja lastinkäsittelyyn. Niistä yksi on miehittämättömän meriliikenteen ekosysteemin rakentaminen, mikä tuo yhteen alan globaalit edelläkävijät ja ketterät start up -yhtiöt kehittämään maailman ensimmäistä miehittämätöntä meriliikennetarkkisuutta.

Suomi on Itämeren alueella autonomisen meriliikenteen ja autonomisten alusten kehitystoiminnan edelläkävijä. Suomeen on perustettu maailman ensimmäinen kaikille toimijoille avoin autonomisen meriliikenteen testausalue sekä otettu käyttöön uusinta digitaalista väylätekniikkaa hyödyntäviä meriliikenteen älyväyliä. Itämeren maiden yhteistyöllä on mahdollista luoda Itämerestä maailman ensimmäinen kansainvälinen autonomisen meriliikenteen alue. Se edistää Suomen meriklusterin sekä digitalisaation ja automaation alalla toimivien yritysten kilpailukykyä ja toimii esimerkkialueena vauhdittamaan merenkulun kansainvälisten säännösten mukauttamista autonomisen meriliikenteen tuotteille.

Tulevaisuudessa meriklusterin haasteina nähdään keskeisesti osaavan työvoiman ja laivanrakennuksen rahoituksen saannin turvaaminen. Hintakilpailukyvyyn, kannattavuuden ja erityisesti merenkulussa nykyisten kilpailuedellytysten säilyttäminen on tärkeää kovassa kansainvälisessä kilpailussa.

- Vahvistetaan meriteollisuuden kilpailukykyä, jossa keskeistä on toimittajaverkoston yritysten jatkuva kehittäminen ja kansainvälistäminen
- Tuetaan digitalisaation kehitystä meriteollisuudessa
- Tuetaan monipuolista innovaatiotoimintaa yritysten uusiutumiseksi ja kilpailukyvyyn vahvistamiseksi

Polaris, maailman ensimmäinen jäänmurtaja joka voi käyttää polttoaineenaan vähärikkisen dieselin lisäksi nesteytettyä maakaasua (LNG). Kuva: Timothy Bird

- Huolehditaan siitä, että Suomessa on sellainen toimintaympäristö, joka mahdollistaa uusien ideoiden, teknologioiden ja toimintamallien testaamisen ja näitä tuottavien ns. sinisten yritysten synnyn
- Huolehditaan siitä, että kansainvälinen säädösympäristö luo globaalisti yhdenmukaisen toimintaympäristön ja suomalaiselle meriteollisuudelle mahdollisuuden kilpailla maailmanmarkkinoilla
- Edistetään Itämeren maiden yhteistyötä Itämeren muodostamiseksi autonomisen meriliikenteen edelläkävijäalueeksi ja vahvistetaan meriliikenteen (IMO) kansainväliseen säädöstoimintaan vaikuttamista mahdollistamaan uudet autonomisen meriliikenteen ratkaisut
- Lisätään ja vahvistetaan merialan koulutusta.

Siniseen biotalouteen

Sinisen biotalouden kansallinen kehittämissuunnitelma hyväksyttiin marraskuussa 2016 ja sen toteuttaminen on aloitettu. Samana vuonna joulukuussa hyväksyttiin tiekartta pohjoismaisen sinisen biotalouden edistämiseksi. Sinisen biotalouden perusta, uusiutuvien vesiluonnonvarojen kestävä käyttö ja siihen liittyvä osaamiseen pohjautuva liiketoiminta vaativat myös uudenlaisia lähestymistapoja ja toimintamalleja. Vaikuttavuus otetaan taloudellisten panostusten lähtökohdaksi ja tavoitteeksi. Tämä edellyttää mm. uudenlaisia rahoitusratkaisuja ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

- Edistetään yritysten sinisen biotalouden liiketoimintaa esimerkiksi innovatiivisilla julkisilla hankinnoilla
- Kokeillaan vaikuttavuusinvestointeja yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin tuloksellisen yhteistyön lisäämiseksi
- Kansallisella sääntelyllä tuetaan uusien rohkeiden kokeilujen toteuttamista ja innovaatiotoimintaa
- Lisätään kotimaisen kalan käyttöä ja arvoa sekä siitä syntyvien sivuvirtojen hyödyntämistä kehittämällä korkean arvon tuotteita, kuten esimerkiksi bioöljyä
- Edistetään Itämeren rannikkoalueiden tietoliikenneyhteyksiä, jotta meri- ja rannikkoalueilla toimivien pienten ja keskisuurten yritysten toiminta- valmiudet paranisivat.

Itämeren alueen matkailuun uutta vetovoimaa

Matkailulla on tärkeä ja vahvistuva rooli Itämeren alueen kasvun ja työpaikkojen luojana. Suomen vetovoimatekijöitä ovat luonto, kulttuuriympäristö, turvallisuus ja puhdas ympäristö. Näiden ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyy myös merkittäviä taloudellisia mahdollisuuksia sekä kansallisen että kansainvälisen matkailun alalla.

- Parannetaan rannikko- ja saaristoalueiden matkailupalvelujen saavutettavuutta. Edistetään sujuvien yhteyksien kehittymistä matkakohteisiin. Mahdollistetaan toimivien matkaketjujen syntyminen digitaalisten palvelujen, taksivenepalvelujen, kutsuliikenteen ja joukkoliikenteen yhdistelmänä. Tämä edellyttää myös toimivia tietoliikenneyhteyksiä
- Edistetään yritysten verkostoitumista laajempien, eri sesongit huomioivien palvelukokonaisuuksien kehittämiseksi. Palvelukokonaisuuksissa hyödynnetään mm. saaristo- ja rannikkokulttuuria, kansallispuistoja sekä vesiluonnon erityispiirteitä ottaen huomioon merenalaisen kulttuuriperinnön säilyttäminen ja kestävä matkailullinen hyödyntäminen
- Kannustetaan suomalaisia toimijoita osallistumaan aktiivisesti rajat ylittäviin hankkeisiin, mm. teemallisten kulttuurireittien kehittämiseen, Itämeren alueella parhaiden käytäntöjen ja osaamisen vaihtamiseksi sekä yhteisten tuotteiden ja markkinointitoimenpiteiden aikaansaamiseksi. On tärkeää hyödyntää myös kansainvälisten selvitysten tuottamaa tietoa ja suosituksia
- Edistetään vedenalaiseen meriluontoon ja historiakohteisiin liittyvän matkailua

Itämeren alueen matkailussa ja virkistyskäytössä on paljon potentiaalia. Kuva: Visit Finland

- Kohdennetaan kansallisia resursseja Itämeren laajuisen matkailuyhteistyön kehittämiseen
- Käynnistetään vesistömatkailussa ja vesiluontoon perustuvissa hyvinvointipalveluissa esimerkkihankkeita, joilla edistetään palveluinnovaatioita, kumppanuuksia ja uusia liiketoimintamalleja matkailutulojen lisäämiseksi, sekä kehitetään ratkaisuja joilla varmistetaan ettei matkailusta koidu paineita jotka heikentävät meriympäristön tilaa
- Edistetään matkailuyrittäjien koulutusta kestävän matkailun osaajiksi.

Merialuesuunnittelulla Itämeren käyttö kestävälle pohjalle

Merialuesuunnittelu on keino suunnitella merialueiden käyttöä kestävä kehityksen mukaisesti. Merialuesuunnitelma laaditaan eri tahojen yhteistyönä prosessissa, jossa sovitaan yhteen meren eri käyttömuotojen tarpeita. Tarkastelemalla merta ja sen käyttöä kokonaisuutena voidaan löytää synergiaetuja, edistää sinistä kasvua ja meren taloudellista hyödyntämistä sekä parantaa meriympäristön ja luonnon tilaa.

- Laaditaan Suomeen maaliskuun 2021 loppuun mennessä merialuesuunnitelmat, joilla edistetään merialueen eri käyttömuotojen kestävä kehitystä ja kasvua, merialueen luonnonvarojen kestävä käyttöä sekä meriympäristön hyvän tilan saavuttamista

- Tehdään aktiivisesti yhteistyötä Itämeren maiden ja EU-maiden kanssa merialuesuunnitelmien yhteensovittamiseksi ja tiedonvaihdon varmistamiseksi
- Jatketaan Suomen merialueiden vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden inventointia ja käytetään tietoja ekosysteemipohjaisessa merialuesuunnittelussa. Tätä varten kehitetään menetelmiä, jotka sisältävät ihmis-toiminnoista meriluonnolle aiheutuvien vaikutusten arvioinnin
- Parannetaan Suomen merenpohja- ja syvyystietojen omistajien ja käyttäjien yhteistyötä huomioiden aluevalvontalain (2000/755)² asettamat rajoitukset.

---

² Aluevalvontalaki (2000/755): <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000755>

Edelläkävijä bio- ja kiertotaloudessa

Bio- ja kiertotalous ovat mahdollisuus yhdistää tuottavuus, taloudellinen hyöty ja ympäristön tilan parantaminen. Luonnonvarojen käytön kestävyys on huomioitava kaikessa päätöksenteossa. Maa- ja metsätalous ovat keskeinen osa bio- ja kiertotaloutta.

Ravinteiden kierrätys parantaa resurssiviisautta ja vähentää Itämeren kuormitusta

Ravinteiden tehokas kierrätys parantaa vesistöjen ja Itämeren tilaa sekä vahvistaa ruokaturvaa. Suomi on sitoutunut kehittämään ravinteiden kierrätyksen mallimaana. Tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä ravinteiden kierrätyksessä on tapahtunut läpimurto, päästöt ympäristöön ovat pienet ja ravinteet kiertävät tehokkaasti. Lisäksi tavoitteena on lisätä ravinteiden talteenottoa siten, että vähintään 50 prosenttia lannasta ja yhdyskuntajätevesilietteestä saadaan kehittyneen prosessoinnin piiriin vuoteen 2025 mennessä. Vesistöihin joutuneita ravinteita palautetaan kiertoon, tuontiravinteiden määrä on vähentynyt ja ravinteiden kierrätys on synnyttänyt uutta liiketoimintaa.

- Tarjotaan käytännön tietotaitoa ja esimerkkejä hyvistä käytännöistä ravinteiden kierrätyksen toteuttamiseksi Itämeren maissa ja edistetään maiden verkostoitumista. Vaikutetaan suomalaisen osaamisen kautta HELCOM:iissa laadittavaan Itämeren maiden ravinteiden kierrätyksen strategiaan
- Kansallisessa työssä edistetään biomassojen prosessointiteknologioita sekä kierrätyslannoitevalmisteiden tuotantoa ja tuotekehitystä
- Varmistetaan maa- ja metsätaloudessa käytettävien kierrätysravinteiden puhtaus ja turvallisuus

Kuva: Miina Mäki, John Nurmisen säätiö/Lähikala-hanke

- Pyritään vaikuttamaan Itämeren alueen muihin maihin, jotta nämä asettaisivat vähintään yhtä kunnianhimoisia ravinteiden kierrätykseen liittyviä tavoitteita
- Kehitetään ravinteiden kierrätyksen logistiikka- ja palveluratkaisuja
- Arvioidaan tutkimustiedon valossa uusien maaperän kuntoa parantavien toimenpiteiden (esimerkiksi kipsi) mukaan ottamista taloudellisten ohjauskeinojen piiriin
- Lisätään peltojen orgaanisen aineksen määrää, jolloin vedenpidätyskyky ja ravinteiden hyödyntäminen tehostuu. Samalla hillitään ilmastonmuutosta sitomalla hiiltä maaperään
- Edistetään yritysysteistyötä (symbiooseja) energialähteiden sekä ravinne- ja raaka-aineiden hyödyntämisessä tuottamalla ja levittämällä tietoa mm. saavutettavista hyödyistä
- Edistetään korkean jalostusasteen tuotteiden kehittämistä biomassoista
- Määritetään tavoitteet ja toimenpiteet koko ruokajärjestelmän hävikin vähentämiseksi ruokapoliittisen selonteon³ mukaisesti
- Selvitetään mm. käynnissä olevien hankkeiden ja kokeilujen tulosten perusteella, kuinka taloudellisilla ohjauskeinoilla voidaan edistää kierrätysravinnemarkkinoiden luomista ja erityisesti kierrätysravinteiden markkinoille pääsyä.

³ Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta: <http://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8051a05c>

Itämereen on varastoitunut suuri määrä fosforia, jonka vapautuminen hidastaa meren elpymistä rehevöitymisestä. Meren tilan paranemista voi olla mahdollista nopeuttaa vaikuttamalla meren sisäisiin ravinnevarastoihin, mikäli siihen soveltuvia menetelmiä löytyy.

- Selvitetään meren sisäisten ravinnevarastojen laajuus ja merkitys sekä mahdollisia kunnostusmenetelmiä ja testataan niitä pilottihankkeissa
- Hyödynnetään meressä ja vesistöissä olevia ravinteita ja biomassoja sekä niihin sitoutunutta energiaa uusissa arvoketjuissa.

Hallitut materiaalikierrot vähentävät luonnonvarojen haaskausta

Kaikessa toiminnassa tulee ottaa huomioon materiaalien ja tuotteiden kestävä käyttö sekä hävikin pienentäminen näiden koko elinkaaren aikana. Tämä tarkoittaa materiaalien ja tuotteiden kierron pituuden optimointia, tuotteiden kestävyyslisäämistä sekä uudelleenkäytön mahdollistamista elinkaaren eri vaiheissa. Tuotteiden tulee olla aina mahdollisimman pitkäikäisiä, korjattavia ja huollettavia. Digitalous lisää erilaisiin tuotteisiin liittyvää jakamistaloutta ja kustannustehokkuutta, kun huoltotoimenpiteet ja päivitykset osataan ajoittaa oikein.

Materiaalikiertojen paremman hallinnan yhtenä tavoitteena on vähentää samalla roskaa ja haitallisten aineiden päästöjä Itämereen sekä vähentää primääristen luonnonvarojen käyttöä.

- Kansallisesti materiaalikehittämiseltä ja tuotesuunnittelulta tulisi edellyttää elinkaaritarkastelua ja kestävyysarviointia
- Edistetään jätteiden ja sivuvirtojen uusiokäyttöä raaka-aineena ja muuta hyödyntämistä etsimällä niille aktiivisesti turvallisia hyötykäyttökohteita. Yhteistyötä teollisuuden, lupaviranomaisten ja asiantuntijoiden välillä kehitetään, jotta uudet ratkaisut ja sivuvirtojen hyödyntämistavat saadaan sujuvasti käyttöön tinkimättä ympäristönsuojelun tasosta.

Kiertotalouden vauhdittamiseksi on tärkeää lisätä jätteiden ja tuotannon sivuvirtoina syntyvien materiaalien houkuttelevuutta raaka-aineena ja näin helpottaa niiden hyödyntämistä. Samalla on kuitenkin tärkeää myös varmistaa materiaalikiertojen puhtaus. On tärkeää arvioida riskejä ja huolehtia siitä, etteivät kiertotalous ja siihen liittyvä jättemateriaalien ja sivutuotteiden hyödyntäminen johda terveysriskeihin tai ympäristön ja puhtaan maaperän pilaantumiseen.

- Toteutetaan valtakunnallisen jätesuunnitelman toimenpiteet ⁴ vuoteen 2023 mennessä
- Vaikutetaan EU:ssa edistäen uusien jäte- ja sivutuotepohjaisten materiaalien (esimerkiksi kuituliete) hyväksyttämistä sallituiksi ainesosaluokiksi tulevassa EU:n lannoitevalmiste-lainsäädännössä
- Jatketään kiertotalouden ohjauskeinojen, innovatiivisten ratkaisujen ja tehokkuuden seurannan kehittelyä siten, että nämä huomioivat entistä paremmin myös meri- ja rannikkovesien tilaa.

Vähennetään aktiivisesti Itämeren roskaantumista

Merten roskaantuminen on ongelma. Suurin osa roskasta on muovia ja eräiden arvioiden mukaan merissä on vuonna 2050 enemmän muovia kuin kalaa. Itämerellä roskaantumisongelma liittyy erityisesti mikrokokoiseen muoviroskaan.

Muovien käyttöön ja erityisesti Itämeren mikromuoveihin liittyvien ympäristöongelmien ratkaisemista edistetään merenhoitosuunnitelman toimenpiteillä sekä Itämeren suojelukomission HELCOM:in toimintaohjelman toteutuksella. Suomi on vedonnut Itämeren alueen valtioihin, jotta ne yhdessä ajaisivat EU:ssa mikromuovien kieltämistä kosmetiikassa ja hygieniatuotteissa. Ongelman laajuudesta ja laadusta saadaan jatkuvasti uutta tietoa ja asiaa tutkitaan mm. Suomen Akatemian rahoittamana.

- Lisätään tietoa mikromuovien terveys- ja ympäristövaikutuksista
- Vauhditetaan mikromuovien käyttökieltoa kosmetiikassa
- Varmistetaan, ettei mikromuoveja pääse maaperään ja vesistöihin kierrätysravinteiden mukana
- Selvitetään tarvetta ja ratkaisuja muista lähteistä, kuten autonrenkaista ja fleece-tekstiileistä peräisin olevien mikromuovien mereen pääsyn vähentämiseksi.

Osana EU:n kiertotalouden toimintaohjelmaa Euroopan komissio on käynnistänyt muovi-strategian valmistelun. EU:n muovistrategialla pyritään vastaamaan haasteisiin, jotka aiheutuvat riippuvuudesta fossiiliraaka-aineesta, muovien alhaisesta kierrätys- ja uudelleen-käyttöasteesta sekä muovien päätymisestä ympäristöön. Muoveista ja muovijätteestä aiheutuu merkittäviä haittavaikutuksia merten ekosysteemeille ja taloudelle.

⁴ Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2023: http://www.ymparisto.fi/FI/Ymparisto/Jatteet/Valtakunnallinen_jatesuunnitelma

- Selvitetään taloudellisen ohjauksen vaikuttavuutta ja tarvetta mahdollisille uusille ohjauskeinoille muovien kierrätyksen ja uudelleenkäytön vauhdittamiseksi.

Muovien kierrätyksen keskeisenä esteenä on nähty sekä kierrätysmuovien hinta että niiden laatu. Tässä tilanteessa myös taloudellisella ohjauksella voi olla roolinsa kierrätyksen vauhdittamiseksi.

Muovijätteen keräyksen järjestämisellä on niin ikään tärkeä roolinsa.

Biopohjaiset materiaalit voivat korvata fossiilisen öljyn käyttöä muovimateriaaleissa. Muovien käyttö on yleistä esimerkiksi pakkauksissa. EU:n muovistrategian valmistelun yhteydessä komission tulisi arvioida biopohjaisten materiaalien potentiaalia muovien korvauksina. Komissio on käynnistänyt selvityksen, jossa määritellään kestävyystarkastelu ns. biohajoavien muovien lisäksi myös biopohjaisille muoveille.

- Tuetaan biopohjaisten materiaalien kestävyystarkastelua EU:ssa
- Edistetään ympäristön kannalta kestävien biopohjaisten pakkausten ja logistiikkaratkaisujen käyttöönottoa kansallisesti, mm. osana julkisia hankintoja, sekä EU:ssa.

Haitallisten aineiden pääsyä mereen vähennetään

Haitallisia aineita voi päästä tai huuhtoutua Itämereen monista eri lähteistä, kuten yhdyskuntien ja teollisuuden jätevesistä, öljy- ja kemikaalionnettomuuksista, torjunta-aineiden käytöstä, kuluttajatuotteista, liikenteestä ja laskeumana ilmasta. Monet haitalliset aineet ovat ympäristössä pysyviä, eliöihin kertyviä sekä kaukokulkeutuvia. Tiedot haitallisten aineiden päästöistä, esiintymisestä ja vaikutuksista ovat edelleen puutteellisia.

- Parannetaan haitallisten aineiden, erityisesti lääkeaineiden ja muiden uusien aineryhmien pitoisuuksiin, esiintymiseen, käyttäytymiseen, kulkeutumiseen ja vaikutuksiin liittyvää tietopohjaa ja kehitetään seurantaa sekä vaikutetaan EU:n tulevaan lääkeainestrategiaan.

Haitallisten aineiden päästöjen tehokas vähentäminen Itämereen edellyttää kansainvälistä yhteistyötä ja EU-tason sääntelyä. Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan kansainvälisen Tukholman sopimuksen velvoitteet on sisällytetty EU:n säädöksiin.

Suomen kansallinen vaarallisia kemikaaleja koskeva ohjelma (KELO)⁵ päivitettiin keväällä 2017. Siinä on otettu huomioon kemikaalien aiheuttama haitta kuluttajalle, kansanterveydelle, työntekijöiden terveydelle ja ympäristölle kemikaalin koko elinkaaren aikana.

- Edistetään kansainvälisessä ja EU-yhteistyössä haitallisten aineiden päästöjen vähentämistä ilmaan ja veteen sekä niiden käytön kieltämistä
- Tuetaan kansallisesti haitallisten kemikaalien korvaamista
- Edistetään viestinnällä yritysten ja kuluttajien tietoisuutta kemikaalien asianmukaisesta käytöstä
- Selvitetään tarvetta rajoittaa kuparin käyttöä veneen pohjassa käytettävissä antifouling-maaleissa⁶.

Itämeren pohjasedimentteihin sekä valuma-alueen maaperään on varastoitunut aiemman kuormituksen seurauksena haitallisia aineita.

- Selvitetään pilaantuneiden sedimenttien haitallisten aineiden pitoisuuksia ja vaikutuksia muun muassa ruoppausten yhteydessä ja estetään niistä syntyvät haitalliset vaikutukset.

Samalla kun kiertotalous tuottaa uusia ratkaisuja, on huolehdittava haitallisten aineiden hallinnasta. Nykyisin markkinoilla olevien tuotteiden sisältämien haitallisten aineiden riskienhallintaan ei ole riittäviä välineitä kun tuotteiden käyttöikä pidentyy tai materiaalit päätyvät uusiin tuotteisiin.

- Helpotetaan kemikaalien jäljitettävyyttä ja riskienhallintaa kiertotaloudessa ja etenkin kierrätysprosesseissa.

Suomi kannattaa EU:n lainsäädäntöjen kemikaali-, tuote- ja jätelainsäädännön rajapintatarkastelua, joka toteutetaan vuoden 2017 kuluessa osana EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelmaa. Tässä rajapintatarkastelussa jätteiden tuotteistamisen kannalta pidetään tärkeänä haitallisten aineiden tunnistamisen ja jäljitettävyyden lisäämisen lisäksi myös säädösten ja menettelyjen selkeyttämistä jätteestä tuotteeksi siirtymisessä.

- Pyritään parantamaan säädösten selkeyttä siitä milloin materiaali lakkaa olemasta jätettä, kehittämään siihen liittyvää kansallista menettelyä sekä helpottamaan EU:n jäteluokituksen soveltamista jätteiden kierrätyksessä.

⁵ Kansallinen vaarallisia kemikaaleja koskeva ohjelma: http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Kemikaalien_ymparisto-riskit/Kansallinen_vaarallisia_kemikaaleja_koskeva_ohjelma

⁶ Eliöstön kiinnittymisenestomaalit

Uusiutuvan energian käyttöä lisätään

Uusiutuvan energian käytön lisääminen koko Itämeren alueella vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, korvaa fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja vähentää Itämeren ympäristökuormitusta. Usealla Itämeren alueen maalla on runsaat biomassavarat ja biomassan käyttöä tehokkaaseen ja kestäväan energiantuotantoon voidaan lisätä. Lisäksi merkittävää kasvupotentiaalia on muiden uusiutuvien energialähteiden kuten esimerkiksi aurinkoenergian, maalämmön, merituulivoiman ja aaltoenergian käytössä. Esimerkiksi Ahvenanmaa keskeisen sijaintinsa vuoksi soveltuu tällaisten ratkaisujen kokeilualueeksi.

Liikenteen hiilidioksidipäästöjen vähentäminen on keskeistä pyrittäessä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa. Tärkeitä keinoja ovat mm. jätteistä, tähteistä sekä metsänhoidon ja hakkuiden ohessa saatavasta metsäbiomassasta valmistettavien, kehittyneiden biopolttoaineiden sekä biokaasun käytön ja sähköautojen lisääminen. Myös maatalouden, yhdyskuntien ja teollisuuden jätteitä ja sivuvirtoja voidaan hyödyntää sekä liikenteen biopolttoaineiden tuotannossa että lämmön- ja sähköntuotannossa. Biokaasun liikennekäyttö on kasvanut viime vuosina.

Vaihtoehtoisten polttoaineiden ja käyttövoimien edistäminen edellyttää laajoja markkinoita ja laajaa jakeluverkkoa. Kysyntä luo mahdollisuuksia uusille korkean teknologian biojalostamo- ja biokaasuinvestoinneille sekä älykkäälle sähköautojen latausverkostolle.

- Edistetään Itämeren alueella kehittyneiden biopolttoaineiden ja biokaasun liikennekäytön markkinoita kaikissa liikennemuodoissa
- Edistetään sähköautojen älykästä latausverkostoa Itämeren alueella.

Lentäen Nauvon saaristossa. Kuva: Visit Finland

Itämeren alueeseen kytkeytynyt Suomi

Logistiikka- ja liikenneyhteydet kasvun mahdollistajana

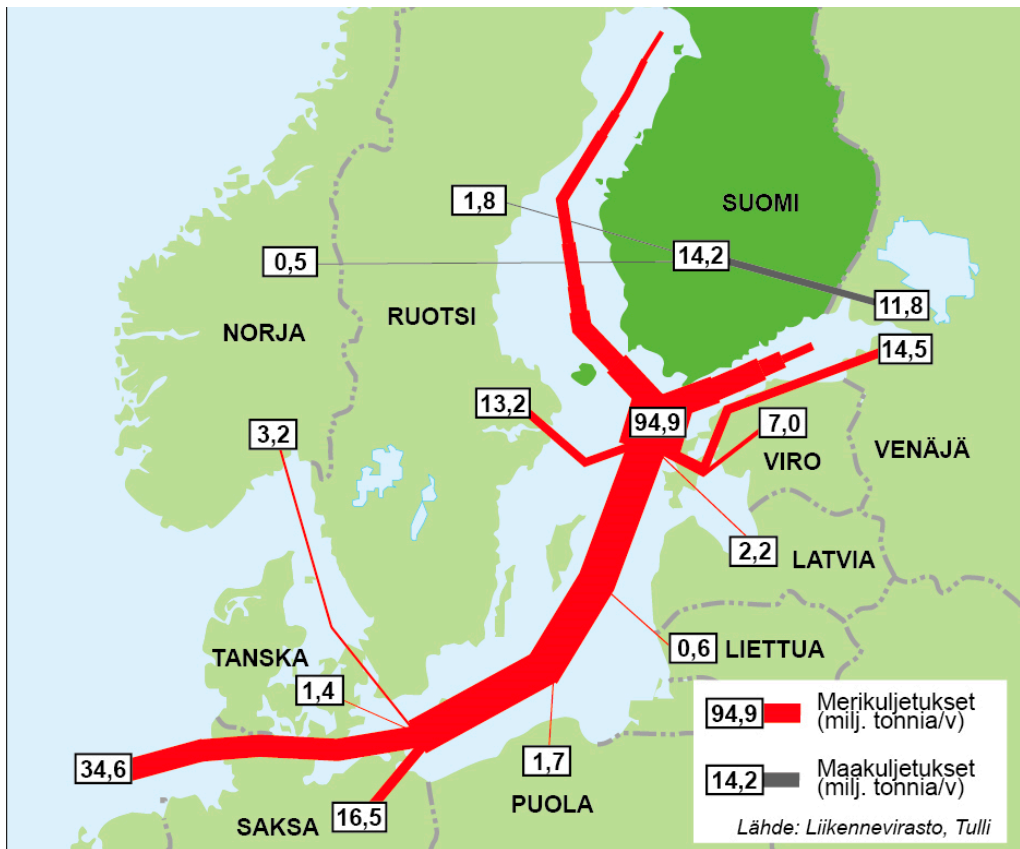
Liikenteen ja logistiikan toimivuus on Suomelle keskeinen kilpailukykytekijä. Suomessa on keskeisiin kilpailijamaihin verrattuna korkeammat kaupan ja teollisuuden logistiikan kustannukset ja pidemmät kuljetusmatkat suurimmalle osalle Suomen päämarkkina-alueita. Kotitalouksien liikkumiseen käyttämä osuus käytettävissä olevista tuloista on huomattava, mikä heikentää asumisen ja työpaikkojen kohtaamista erityisesti kasvualueilla. Liikenteen uusien teknologioiden ja palveluistumisen kehitys tulee hyödyntää täysimääräisesti liikenteen päästötavoitteiden saavuttamiseksi. Sijaintimme mannertenvälisen lentoreittien solmukohdassa tulee hyödyntää. Hyvinvointia edistävät kustannustehokkaat ja häiriöttömät yhteydet vaativat tarkoituksenmukaista infrastruktuuria ja kapasiteetin hallintaa, digitalisaatiokehityksen mahdollistavien keskeisten rakenteiden ja ratkaisujen yhteentoimivuuden varmistamista sekä lukuisia osaavia kaupallisia ja viranomaistoimijoita. Erityisiä haasteita vientiteollisuuden kilpailukyvyllä ovat merenkulun sääntelystä aiheutuvat kustannukset ja talvimerenkulun tarpeet.

- Huolehditaan Helsinki-Vantaan lentoaseman kasvun edellytyksistä
- Kehitetään Itämeren aluetta älykkään digitalisaation kehitysalustana, jolta Suomi edelläkävijänä skaalaa globaaleja ratkaisuja kehittyville markkinoille. Tässä visiossa älykkäät laivat ja maalogistiikka hyödyntävät digitaalista tietoa ja uusia innovaatioita robotiikassa, automaatioissa ja energiateknologiassa. Osana tätä edistetään sähköisiä hallintomenettelyjä ja niihin liittyvän tiedon hyödyntämistä satamatoiminnoissa ja logistiikkaketjuissa
- Varmistetaan alusten energiatehokkuusindeksin määrittelyssä, ettei se estä talvimerenkulkuun soveltuvien alusten rakentamista
- Lisätään yhteistyötä naapurimaiden kanssa jäänmurrossa, ilmatilan hallinnassa ja junaliikenteen ohjauksjärjestelmien toteutuksessa
- Edistetään yhteistyössä merenkulun automaation kehittämistä Kansainvälisessä merenkulujärjestössä (IMO) ja muissa merenkulun viranomaisjärjestöissä
- Pyritään jatkamaan TEN-T-ydinverkkokäytävää⁷ Helsingistä pohjoiseen.
- Hyödynnetään TEN-T-rahoitusta voimakkaammin älykkään liikenteen ratkaisuihin ja matkaketjujen edellyttämien digitaalisten ratkaisujen yhteentoimivuuden varmistamiseen
- Huomioidaan digitalisaatiota hyödyntävissä liikennepalveluissa rajat ylittävä yhteentoimivuus sekä palvelu- ja teknologiaratkaisujen skaalautuvuus
- Huolehditaan Suomen satamien kiinnostavuudesta tavaraliikenteen ja logistiikan solmukohtina sekä kansainvälisten risteilyalusten kohdesatamina.

Itämeren alue on myös luontainen kehitysalusta aivan uusille yhteyksiä nopeuttaville liikennemuodoille. Itämeren yhteinen työssäkäyntialue voisi luoda Itämeren alueesta merkittävän uuden maailmankaupan keskuksen.

- Edistetään Helsingin ja Tallinnan välistä tunnelihanketta
- Arvioidaan ja selvitetään Jäämeren radan mahdollisuuksia pohjoisten alueiden kytkemiseksi Rail Baltican kautta Keski-Eurooppaan.

⁷ TEN-T -ydinverkolla tarkoitetaan liikenneverkkoa, joka käsittää strategisesti tärkeimmät yleiseurooppalaisen liikenneverkon solmukohdat ja yhteydet. Ydinverkko on muodostettu laajemman kattavan verkon päälle osaksi sitä. Ydinverkko on multimodaalinen eli se sisältää kaikki liikennemuodot ja niiden väliset yhteydet sekä tarkoituksenmukaiset liikenteenohjauksjärjestelmät.

Kuva 1. Suomen tuonnin, viennin ja transiton määrä ja kohdemaat vuonna 2016 (milj. tonnia), transiton määrä oli 6,6 milj. tonnia (Lähde: Ulkomaankaupan kuljetusten yhteistyöryhmä). Alusten kapasiteetin on arvioitu kasvavan Itämerellä vuoden 2010 n. 800 miljoonasta tonnista yli 1200 miljoonaan tonniin vuoteen 2030 mennessä. Itämerellä liikkuu arviolta 2000 alusta päivittäin. (HELCOM 2017)

Tietoliikenneyhteydet

Suomella on nopeat, toimintavarmat, edulliset ja kattavat viestintäverkot. Viestintäverkkojemme kapasiteettia, nopeutta ja luotettavuutta on jatkossakin kehitettävä maailman johtavalla tasolla, jolloin voimme olla keskeinen linkki globaaleissa tietoliikenneverkoissa. Nykyisin Saksaan kulkevan C-Lion -kaapelin lisäksi Suomelle olisi eduksi Koillisväylän kaapelin toteuttaminen.

Koillisväylän kaapeliyhteyden avulla on mahdollista toteuttaa nopea ja toimintavarmin fyysinen tietoliikennereitti Aasiasta Pohjois- ja Keski-Eurooppaan Norjan, Venäjän ja Suomen kautta. Se lisää merkittävästi Euroopan ja Aasian välisen tietoliikenteen toimintavarmuutta, millä on olennainen merkitys mm. pankeille ja pörssikaupalle sekä esineiden in-

ternetin, uuden sukupolven matkaviestinverkkoyhteyksien (5G:n) ja robotisaation edistymiselle. Suomen näkökulmasta hanke edistää Suomen kilpailukykyä, kasvua ja työllisyyttä ja tuo lisää kapasiteettia viestintäverkkojen käyttöön. Tietoliikenteestä tulee erottamaton osa ihmisten liikkumista ja tavaroiden kuljettamista. Liikenteen turvallisuutta, tehokkuutta ja ympäristöystävällisyyttä tukeviin viidennen sukupolven langattomiin dataverkkoihin kohdistuu suuria odotuksia.

- Toimitaan määrätietoisesti Koillisväylän kaapelin toteutumisen hyväksi ja edistetään tähän liittyvää Pohjois- ja Etelä-Suomen suuntaista kaapelia
- Tuetaan viestintäyhteyksien, esimerkiksi 5G-tekniikan, kehitystä Suomessa muun muassa mahdollistamalla kokeiluja.

Älykkäät energiaverkot

Suomen pitkän aikavälin tavoitteena on hiilineutraali yhteiskunta. Kaikilla sektoreilla on hyödynnettävä energiatehokkuuden ja cleantech-toimialan potentiaali. Suomi on osa pohjoismaisia tukkusähkömarkkinoita, joihin kuuluvat myös Baltian maat. Suomen vahvat siirtoyhteydet naapurimaihin mahdollistavat likvidin ja kilpaillun tukkusähkön markkinat. Maakaasua tuodaan toistaiseksi vain Venäjältä. Tavoitteena on luoda Suomen ja Baltian maiden alueelliset kaasumarkkinat.

- Hyödynnetään tehokkaasti Pohjoismaiden sähköntuotantorakenteiden erilaista vahvistamalla rajasiirtoyhteyksiä
- Lisätään kaasun toimitusvarmuutta rakentamalla maakaasuyhteys Suomesta Baltiaan.

Yhteistyö on kriittistä huoltovarmuuden kannalta

Yhteiskunnan on toimittava myös mahdollisten vakavien häiriöiden aikana ja poikkeusoloissa. Erilaisten häiriöiden varalta tehdään valmiussuunnitelmia ja sopimuksia erityisesti Itämeren alueen EU-valtioiden välillä. Suurimmat uhat liittyvät tieto- ja viestintäjärjestelmien ja -verkkojen, energianjakelun sekä meriliikenteen häiriöihin. Kaikissa olosuhteissa toimiva meriliikenne on Suomen talouselämän ja koko yhteiskunnan toimivuuden kannalta elintärkeää. Mahdollisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa huoltovarmuus edellyttää merikuljetusten jatkuvuutta. Mitä vakavampi kriisi tai häiriö on, sitä kriittisempi on merikuljetusten aluskaluston tarve. Merikuljetusten huoltovarmuuden viime käden turvaamisessa häiriö- ja kriisitilanteissa on oleellista suomalainen merenkulun osaaminen ja ver-

kostot, jolloin pystytään saamaan käyttöön oikeanlaista aluskalustoa ja osaavaa miehistöä myös haastaviin olosuhteisiin.

- Varmistetaan toimintakyky myös silloin, kun tieto- ja viestintäjärjestelmät eivät ole käytettävissä
- Varmistetaan energian saatavuus ja elintarvikehuollon toimivuus kaikissa olosuhteissa
- Tehdään varautumisasioissa yhteistyötä naapurimaiden kanssa.

Turvallinen Itämeri

Turvallinen toimintaympäristö on edellytys Itämeren alueen kestäväälle kehitykselle. Tähän kuuluu myös kasvavan meriliikenteen ympäristöonnettomuuksien ennaltaehkäisy sekä vahinkojen torjuntavalmiuden kehittäminen ja ylläpito. Turvallisuus vaikuttaa kaikkiin toimijoihin ja toimintoihin. Suomi edistää aloitteellisesti ja johdonmukaisesti Itämeren alueen turvallisuutta, omin toimin, alueellisena yhteistyönä sekä osana EU:n kehitystyötä. Kansainvälinen yhteistyö ja kansainväliset sopimukset ovat edellytys Itämeren alueen turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa Suomen keskeinen tavoite on Itämeren alueen vakauden ja sisäisen turvallisuuden lisääminen. Suomen tavoitteet ja keinot Itämeren turvallisuuden vahvistamiseksi on linjattu ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa⁸. Nykyisessä tilanteessa kysymykset meri- ja ilmailuturvallisuudesta saattavat liittyä myös laajempaan turvallisuuspoliittiseen yhteyteen.

Suomi toimii aktiivisesti EU-meripolitiikan ja EU:n rannikkovartiostotoimintojen kehittämisessä ja huomioi kehitystyössä myös arktisen yhteistyön mahdollisuudet. Suomi pyrkii hyödyntämään tarkoituksenmukaisesti EU-rahoituksen ja -yhteistyön tarjoamat mahdollisuudet Suomen, Itämeren ja arktisen alueen turvallisuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Erityisesti meriturvallisuudessa ja ympäristöonnettomuuksien torjunnassa Itämeren alueelle kehitettyjä ratkaisuja voidaan soveltaa myös arktisella alueella ja päinvastoin.

Rajat ylittävien sisäisen turvallisuuden uhkien torjumiseksi Suomi kehittää Itämeren alueen rikollisuuden torjunnan, rajaturvallisuuden ja pelastusviranomaisten yhteistyötä.

Kokonaisturvallisuuden toimintamalli

Kokonaisturvallisuuden toimintamalli on kansallisesti hyväksytty varautumisen yhteistoimintamalli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Malli hyödyntää keskeisten toimijoiden osaamisen viranomaisista kansalaisiin sekä järjestöihin että elinkeino-

⁸ Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko: <http://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionid=0900908f804cdc66>

Vartiolaiva Turva. Kuva: Rajavartiolaitos

elämään. Toimintamallin mukaisesti Suomi käyttää tarvittaessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen ja ylläpitämiseen koko yhteiskunnan voimavaroja sekä normaaliaikoina että poikkeusoloissa. Itämeren alueen turvallisuudella on tärkeä merkitys yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja ihmisten arjen toimivuudessa. Kokonaisturvallisuuden toimintamalli luo hyvät edellytykset vastata Itämeren alueen laaja-alaisiin turvallisuusuhkiin.

- Vahvistetaan kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaista yhteistyötä Itämeren alueen maissa esittelemällä mallia aktiivisesti soveltuvissa yhteyksissä sekä tuomalla esille parhaita käytäntöjä.

Aktiivinen meri- ja lentoturvallisuus

Suomi on meriturvallisuuden edelläkävijä. Suomi osallistuu aktiivisesti Itämeren alueen meriturvallisuuden kehittämiseen ja ylläpitämiseen yhteistyössä kaikkien alueen toimijoiden kanssa. Meriliikenteen ohjausjärjestelmän jatkuva kehittäminen on tärkeää alusliikenteen riskien minimoimiseksi ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi. Mahdollisiin onnettomuuksiin varaudutaan riittävällä toimeenpanokyvyllä, tehokkaalla johtamisella ja

viranomaisten välisellä aktiivisella yhteistyöllä. Erityisesti suuronnettomuuksiin liittyvää kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä ja varautumista tulee kehittää.

Suomi turvaa jatkossakin omatoimisen operointikyvyn keskeisissä merellisissä tehtävissä. Kalusto ylläpidetään toimintakuntoisena kaikkiin Itämeren olosuhteisiin, ympärivuotisesti käytettävänä. Kaluston peruskorjaus- ja uusintahankinnoissa huomioidaan laaja-alaisesti eri viranomaisten ja merellisten toimijoiden tarpeet, alusten monikäyttöisyyden sekä muut tarkoituksenmukaiset näkökohdat.

Itämeren alue toimii innovatiivisten merenkulun seuranta- ja navigaatioteknologioiden kehitysalustana. Merenkulun automatisoinnin, miehittämättömien järjestelmien ja vedenalaisen infrastruktuurin huomioiminen on jatkossa keskeistä. Tämä tulee huomioida sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla niin infrastruktuurin, viranomaisyhteistyön kuin koulutuksen ja lainsäädännön kehittämisessä. Myös elinkeinoelämän ja kansalaisten tarpeet ja niiden tarjoamat mahdollisuudet on huomioitava kehittämisessä.

Yhteinen tilannetietoisuus on keskeinen osa merellistä turvallisuutta. Suomi toimii myös jatkossa aktiivisesti hankkeissa, joilla parannetaan tiedonvaihtoa ja yhteistä tilannetietoisuutta Itämeren alueella ja laajemmalti. Kehittämisessä pyritään hyödyntämään uusia toiminnallisia sekä teknologisia sensori- ja valvontajärjestelmäratkaisuja yhteistyössä kumppanien kanssa ja osana EU:n kehitystyötä.

- Kehitetään merialueiden valvontaa hyödyntämällä kansainvälinen yhteistyö
- Kehitetään merellisten moniala- ja suuronnettomuuksiin varautumista ja johtamiskykyä sekä niitä tukevia johtamisjärjestelmiä sekä kansallisesti että Itämeren alueen maiden kanssa
- Syvennetään viranomaisten yhteistyötä merellisen kaluston hankinnoissa ja ylläpidossa, jonka avulla tehostetaan kaluston monikäyttöisyyttä ja hyödynnetään eri toimijoiden erityisosaaminen
- Osallistutaan aktiivisesti EU:n rannikkovartiostoyhteistyön toiminnallisuuksien sekä kalusto-, teknologia- ja tilannekuvajärjestelmäyhteistyön kehittämiseen ja testaukseen
- Hyödynnetään EU-tasolla kehitettyjä toiminnallisuuksia ja teknologioita sekä kansallisissa että Itämeren rannikkovartiostotoiminnoissa
- Edistetään lentoturvallisuutta koskevien suositusten toimeenpanoa ja uusia suosituksia mm. transpondereiden käytön lisäämiseksi ja hyvän ilmailutavan mukaisten toimintamenetelmien kokoamiseksi. Suositukset ovat laajemminkin käytettävissä kansainvälisessä ilmailuyhteistyössä.

Kansalaisturvallisuutta kehitetään digitaalisten palveluiden avulla

Suomen meri- ja rannikkoalueet tunnetaan Itämeren alueen turvallisimpina alueina. Turvallinen merellinen ympäristö ja luotettavat viranomaiset ovat keskeinen tekijä kansalaisturvallisuudelle.

Merellisten viranomaisten palveluja kehitetään huomioiden merialueilla liikkujien, kansalaisten ja elinkeinoelämän tarpeet. Kehittämisessä varmistetaan, että kaikki merialueilla liikkuvat voivat hyödyntää helposti viranomaisten keräämää ja tuottamaa tietoa. Merellä liikkuvat tahot pyritään saamaan enenevässä määrin mukaan etenkin turvallisuutta edistävän tiedon ja havaintojen tuottamiseen.

- Kehitetään merialueen digitaalisia palveluja, joiden avulla viranomaisten keräämiä tietoja voidaan hyödyntää kehitettäessä palveluja kansalaisten ja elinkeinoelämän tarpeisiin sekä vastaavasti kansalaisten keräämiä tietoja voidaan hyödyntää viranomaistehtävien hoitamisessa.

Tehokas viranomaisyhteistyö

Itämeren alue nähdään turvallisuusviranomaisyhteistyön mallialueena. Kansalliset ja maiden väliset yhteistyörakenteet mahdollistavat laaja-alaisen ja tehokkaan tiedonvaihdon sekä käytännön toimenpiteet. Itämeren alueen yhteistyötä tulee edelleen kehittää erityisesti merellisten ja muiden turvallisuus- ja pelastusviranomaisten osalta. Kehitystyön tuloksia pyritään hyödyntämään myös arktisessa yhteistyössä.

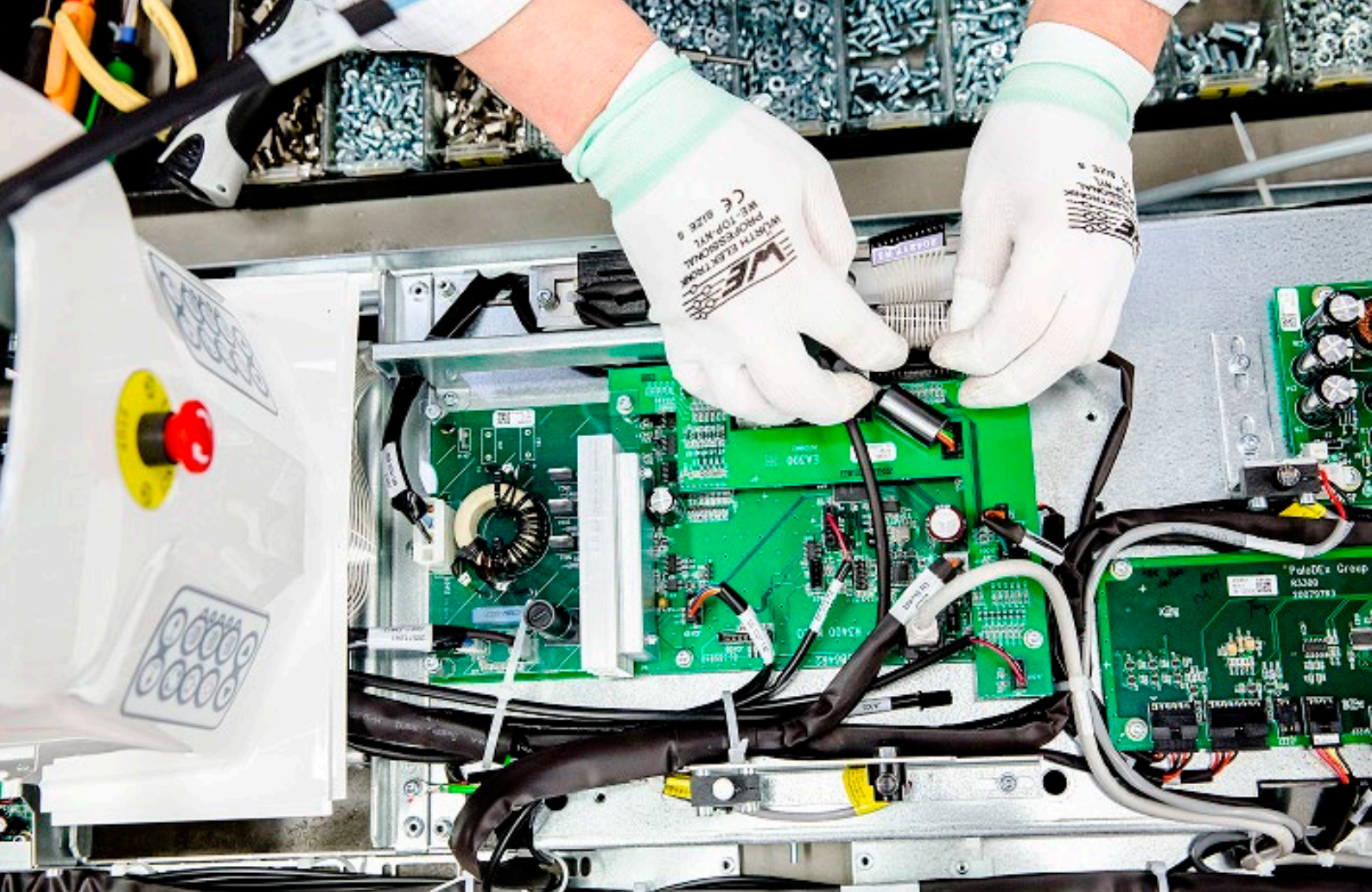
Kansallisella tasolla merellisten viranomaisten yhteistoimintaa kehitetään. Yhteistyöllä vältetään päällekkäisyyksiä, saavutetaan kustannussäästöjä sekä luodaan uusia innovaatioita ja hyviä toimintakäytäntöjä. Yhteistyötä kehitettäessä huomioidaan erityisesti toimivaltaisten viranomaisten tarpeet meri- ja rajaturvallisuuden ylläpitämisessä, lainvalvonnassa ja rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa sekä valvonta- ja johtamisinfrastruktuurin kehittämisessä.

- Osallistutaan aktiivisesti Itämeren ja arktisen alueen viranomaisyhteistyöhön sekä teknologisten ja toiminnallisten ratkaisujen kehittämiseen ja hyödyntämiseen
- Osallistutaan aktiivisesti Itämeren ja arktisen alueen turvallisuus- ja pelastusviranomaisten toiminnallisuuksien sekä kalusto-, teknologia- ja

tilannekuvajärjestelmäyhteistyön kehittämiseen ja testaukseen viemällä kansallisia parhaita käytänteitä osaksi yhteistyötä

- Pyritään kehittämään viranomaisradioverkon (VIRVE) yhteiskäyttöisyyttä naapurimaiden kanssa
- Testataan ja hyödynnetään uutta teknologiaa, kuten miehittämättömiä aluksia sekä satelliittipohjaisia valvontaratkaisuja, poikkihallinnollisten valvontasovellusten kehittämisessä
- Hyödynnetään Itämeren alueen yhteistoimintaa ja teknologiaratkaisuja myös arktisen alueen toiminnan kehittämisessä sekä päinvastoin.

Terveysteknologiaa rakentamassa. Kuva: Suomen maakuvan kuvapankki

Innovaatiot ja kilpailukyky

Innovaatiot kasvun vauhdittajana

Suomen tavoitteena on parantaa Itämeren alueen kilpailukykyä. Osaamisella ja rajat ylittävällä innovaatiotoiminnalla on tässä keskeinen rooli. Suomen kannalta tärkeimmät ja eniten lisäarvoa tuottavat kohteet Itämeren alueen innovaatioyhteistyössä ovat pienten ja keskiuurten yritysten kansainvälistymisen ja viennin edistäminen, sekä digitaalisuuden edistäminen ja integroiminen osaksi palveluja ja teollisuutta.

Maailmantalouden vapautuminen, kuljetuskustannusten lasku ja erityisesti viestintäteknologian kehitys ovat muuttaneet yritysten liiketoimintamalleja. Elinkeinorakenteen uudistumisessa palvelutalouden logiikka ja asiakasarvon kasvattaminen ovat yritystoiminnan keskeisiä menestysedellytyksiä. Kansainvälisessä työnjaossa tämä lisää entisestään kilpailua osaamisesta ja kyvykkyyksistä.

Suomen kaltaisen pienen, kehittyneen avotalouden kasvun perusta on kytkeytyminen kansainväliseen vaihdantaan ja kilpailuun. Itämeren alue tarjoaa pienille ja keskiuurille

yrittäjille viennin ja kansainvälistymisen kanavan, jonka kautta ne voivat edelleen kytkeytyä osaksi globaalia liiketoimintaa ja verkostoja. Itämeren maiden ja alueiden kanssa tehtävässä yhteistyössä voidaan rakentaa yhdessä palvelu- ja tuotekokonaisuuksia hyödyntäen eri maissa olevaa korkeatasoista osaamista.

Suomen kannalta on tärkeää, että Itämerestä muotoutuu toimiva globaali yhteistyöalue. Siinä kaupunkien ja alueiden vuorovaikutus ja yhteistyö on keskeisessä roolissa. Yhteistyön myötä avautuu uusia ulottuvuuksia ja alueen houkuttelevuus investointeihin, yrityksiin, osaamiseen, työntekijöihin jne kasvaa ja tämän myötä kilpailukyky ja tuottavuus voivat parantua. Suomen kilpailukykyä parantamiseksi aluerakennetta ja Itämeren kannalta keskeistä kaupunkiverkostoa on pystyttävä kehittämään vetovoimaiseksi ja toimintakykyiseksi siten, että se luo edellytyksiä varsinkin osaamisperusteiselle kehitykselle. Suomen vahvuudet liittyvät hyvään infrastruktuuriin, turvalliseen ja laadukkaaseen elinympäristöön ja korkeaan osaamiseen.

- Kansallisessa kaupunkikehityksessä tulee huomioida varsinkin keskeisimpien kaupunkien merkitys ja kehittämisen tarve ja tukea näiden maankäytön, sisäisen ja ulkoisen liikenteen sekä osaamisympäristöjen kehittämistä.

Kehitystä ja kasvua edistävät kehittämisvyöhykkeet kaupunkineen ovat keskeisiä yritys- ja innovaatio toiminnan alueita. Pohjoinen kasvuvyöhyke Tukholmasta Turun ja Helsingin kautta Pietariin saakka yhdistää 330 miljardin euron talousalueen ja yli 13 miljoonaa ihmistä. Vyöhyke yhdistää Skandinavian ja Venäjän markkina-alueet toisiinsa EU:n määrittelemää TEN-T -ydinverkkokäytävää pitkin. Pohjoinen kasvuvyöhyke on keskeinen Suomen ulkomaankaupan, logistiikan ja kansainvälisten investointien kannalta – vyöhykkeen osuus Suomen euromääräisestä viennistä on yli 60 %.

- Kehittämisvyöhykkeitä kuten Suomen kasvukäytävää⁹, Pohjoista kasvukäytävää sekä Perämerenkaarta tulee kehittää Itämeri-näkökulmasta.

Itämeren alueella on viime vuosina perustettu runsaasti yrityskehittämöitä. Yhteistyön tiivistäminen näiden välillä parantaisi Itämeren alueen globaalia näkyvyyttä yrittäjyyden keskittymänä, luoden siten paremmat edellytykset investointien ja osaajien houkuttelemiselle.

Digitaalisuuden vieminen osaksi jo olemassa olevaa, vahvaa valmistavaa teollisuutta ja siihen liittyviä palveluja on Suomelle ja sen naapurivaltioille tärkeä kilpailuvaltti. Itämeri

9 Helsingistä Hämeenlinnan kautta Tampereelle ja edelleen Seinäjoelle ulottuva kasvukäytävä

tarjoaa jo itsessään luovan kehitysympäristön uusille vähähiilille liikenneratkaisuille ja innovaatioille (esim. automatisoidut laivat), joilla voidaan vähentää tai estää vahingollisia ympäristövaikutuksia. Nämä ratkaisut voivat palvella myös arktista aluetta.

- Edistetään Itämeren alueen innovaatiotoimintaa ja erityisesti elinkeinoelämän ja yliopistojen ja korkeakoulujen strategista ohjelmayhteistyötä. Yhteistyössä tulee tavoitella teknologia- ja toimialarajat ylittävän sekä start up-, pk- ja suuryritysten välisen yhteistyön edistämistä ja kansainvälistymistä.

Itämeren alueen digitaaliset sisämarkkinat

Digitalisaation edistämisellä on huomattava merkitys yhteiskunnassa tapahtuvassa murroksessa. Se haastaa meidät kyseenalaistamaan olemassa olevat toimintatavat ja luomaan ne uudelleen entistä toimivammiksi ja joustavammiksi. Yrityksille digitalisaatio tarjoaa keinoja uudistaa liiketoimintaa. Teknologioiden lisäksi liiketoiminnan digitalisaatiossa hyödynnetään digitaalisten palveluiden myötä muuttuvaa asiakaskäyttäytymistä ja markkinoiden uusia toimintatapoja. Digitalisaatio on läpileikkaava teema kaikissa tämän strategian painopisteissä.

Suomi on yksi maailman kärkimaista julkisissa sähköisissä palveluissa. Suomessa on tutkusti myös EU-maiden paras digiosaaminen. *Hallituksen* tavoitteena on edistää digitaalisten palvelujen ja uusien liiketoimintamallien syntymistä sekä uuden teknologian ja uusien liiketoimintakonseptien käyttöä. Samoin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI) rahoituksen kohdentamista digitaalisiin palveluihin edistetään. Digitalisaatiolla tuetaan myös ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttamista.

EU:n Digitaaliset sisämarkkinat (*Digital Single Market, DSM*) -aloitteen painopiste on erilaisissa sisämarkkinoita edistävissä toimenpiteissä kuten roaming, pilvipalvelut, sekä teollisuuden ja yritystoiminnan digitalisaation ja alustatalouteen kytkeytymisen edistäminen. Osana DSM-kokonaisuutta on *eGovernment Action Plan*, sähköisen hallinnon toimintaohjelma vuosille 2016–2020. Sitä tukevia toimia ovat mm. julkisen sektorin tiedon avoimuuden edistäminen, paikkatiedon hyödyntämisen vauhdittaminen, tiedonhallintalainsäädännön uudistaminen, sähköisen tunnistamisen (eIDAS) edistäminen sekä Verkkojen Eurooppa -ohjelma-hanketuki digitaalisiin palveluihin. Näiden hankkeiden toteuttaminen Itämeren alueella vahvistaa Itämeren alueen taloudellista kilpailukykyä ja -asemaa.

Suomi tekee jo nyt aktiivista tietohallintoyhteistyötä Itämeren alueella erityisesti Viron¹⁰ ja Pohjoismaiden kanssa. Näissä yhteistyöhankkeissa pyritään mahdollisimman pitkälle hyödyntämään, yhdistämään ja edelleen kehittämään kansallisia ideoita sekä EU:ssa kehitettyjä ratkaisuja ja standardeja. Soveltaessaan ennakkoluulottomasti ja innovatiivisesti parhaillaan kehittyviä tekniikoita ja toimintamalleja Suomi voi yhdessä muiden Itämeren valtioiden kanssa olla edelläkävijänä Itämeren alueen muodostamisessa digitalisaation mallialueeksi koko EU:n piirissä. Tällä voi olla hyvin merkittäviä vaikutuksia alueellisten digitaalisten sisämarkkinoiden kehitykselle ja tästä saataville monitahoisille hyödyille.

- Pyritään laajentamaan Suomen ja Viron sekä Pohjoismaiden tietohallintoyhteistyötä sekä avaamaan rajat ylittäviä digitaalisia palveluja koko Itämeren alueelle. Tavoitetta tukee pohjoismaisten yhteistyöministerien päättämän määräaikaisen ministerineuvoston (MR-Digital) perustaminen johtamaan ja koordinoimaan digitalisaation parissa tehtävän yhteistyön panostuksia yhdessä Baltian maiden kanssa.

Osaaminen yhteiskuntien kivijalkana

Osaamisen ylläpitäminen ja uudistaminen ovat Suomen ja Itämeren alueen kilpailukyvyyn edellytys. Suomen korkeakouluja kehitetään kansainvälisesti kilpailukykyisenä kokonaisuutena, jotka vastaavat joustavasti myös alueellisiin tarpeisiin. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025¹¹ julkaistiin maaliskuussa 2017. Niissä korostetaan Suomen globaalia tunnettuutta vahvana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen edelläkävijänä.

Kansainvälinen yhteistyö lähialueiden kanssa ja globaalisti on välttämätöntä, jotta korkeakoulu- ja tutkimusjärjestelmämme on kokonaisuutena kilpailukykyinen, laadukas ja monimuotoinen. Itämeren alueen korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kesken voidaan tutkimusinfrastruktuuria käyttää yhdessä ja tehokkaammin, mikä hyödyttää etenkin Suomea ja muita pieniä Itämeren maita.

Suomalaiset korkeakoulut ja tutkimuslaitokset osallistuvat useisiin Itämeren alueen korkeakoulu- ja tutkimusverkostoihin, joista merkittävin on EU:n ja Itämeren jäsenmaiden yhteinen tutkimus- ja kehitysohjelma (BONUS). Se tarjoaa rahoituspuitteet Itämeren

¹⁰ Yhteiskunnan tietojärjestelmien taustaväylä X-Roadin kehitystyö: http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10623/suomi-ja-viro-perustavat-yhteisen-instituutin-kehittamaan-x-road-teknologiaa

¹¹ Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025: <http://minedu.fi/kv-linjaukset>

valtioiden väliselle tutkimus- ja innovaatioyhteistyölle järjestämällä yhteisiä rahoitushakua. Rahoituksesta jäsenvaltiot maksavat puolet ja Euroopan komissio puolet. Koordinaatiosta vastaa Suomessa sijaitseva BONUS-sihteeristö. Uuden BONUS-ohjelman valmistelu on meneillään, tarkoituksena laajentaa ohjelmaa koskemaan myös Pohjanmeren aluetta, minkä myötä sen rahoitus huomattavasti kasvaa.

- Edistetään korkeakoulutuksen ja tutkimuksen alueellista yhteistyötä vahvistaen korkealaatuista osaamista, joka hyödyttää kaikkia Itämeren alueen maita
- Selvitetään mahdollisuudet vahvistaa yhteistyötä Venäjän kanssa Itämeren aluetta koskevassa korkeakoulutus-, tutkimus- sekä innovaatioyhteistyössä
- Tuetaan BONUS-ohjelman jatkoa ja laajentumista koskemaan sekä Itämeren että Pohjanmeren aluetta
- Varmistetaan mahdollisuuksien mukaan korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten resurssien riittävyys monialaisen Itämeri-osaamisen lisäämiseksi
- Otetaan huomioon kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutustarpeet.

Yhteistyö ja vaikuttaminen

Itämeren alueen maat voivat yhdessä olla vahva vaikuttaja EU:ssa ja globaalitasolla, ja näyttää tietä kestävään kehitykseen ja ilmastonmuutoksen torjuntaan omalla toiminnallaan. Uuden, puhtaan teknologian ja uudenlaisten toimintatapojen tuottajina ja soveltajina ne voivat tarjota ratkaisuja globaaleihin ongelmiin ja vahvistaa näin alueen turvallisuutta, vakautta, hyvinvointia ja kansainvälistä kilpailukykyä. Itämeren alueella ja arktisella alueella on paljon yhteistä ja niiden haasteisiin kehitetyt ratkaisut voivat hyödyttää molempia alueita.

- Suomi toimii aktiivisesti, jotta Itämeren maat voivat yhdessä vaikuttaa alueen kannalta tarkoituksenmukaisen politiikan toteuttamiseen mm. Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä (IMO)
- Edistetään toimintatapoja kehittämällä ja sisäistä tiedonkulkua parantamalla eri ministeriöiden ja muiden toimijoiden tavoitteiden toteuttamista Itämeri-yhteistyössä nykyistä tehokkaammin Suomen edunvalvonnan vahvistamiseksi
- Euroopan meri- ja kalatalousrahaston meripolitiikan rahoituksella edistetään kansallisella tasolla meriympäristön suojelua, meriturvallisuutta, merialuesuunnittelua, meriosaamista sekä meriklusterin ja sinisen biotalouden kehittämistä
- Ulkoministeriön hallinnoimalla Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyön määrärahalla (IBA) tuetaan Suomen kansallisia tavoitteita monenvälisessä Itämeren alueen yhteistyössä, kuten Itämeren valtioiden neuvostossa (CBSS) ja EU:n Itämeren alueen strategian toteuttamisessa. Tavoitteena on lisätä Suomen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä edistää EU:n ja muun kansainvälisen rahoituksen ohjautumista Suomelle tärkeisiin hankkeisiin.

Euroopan unioni

EU:n jäsenmaista kahdeksan on Itämeren alueen rantavaltioita. EU-lainsäädäntö ja EU-politiikat vaikuttavat merkittävästi koko Itämeren alueeseen ja EU:n voimavaroja voidaan käyttää alueen ongelmien ratkaisemiseen. Suomi tavoittelee EU:ssa eri alueiden tasapainoista kohtelua ja tukea Itämeren ja koko Pohjois-Euroopan kannalta tarkoituksenmukaisen ratkaisujen toteuttamiseksi EU-lainsäädännössä. Alueellistamisella on mahdollis-

ta Itämeren maiden kesken löytää yhteisiä näkemyksiä Itämeren koskeviin keskeisiin EU:n lainsäädäntöhankkeisiin Itämeren olosuhteisiin ja tarpeisiin sovitettuna.

- Tuetaan **alueellista ja rajat ylittävää** yhteistyötä, joka vahvistaa unionia ja tuo sen käytännöllisyydellään lähemmäksi kansalaisia
- Pyritään vaikuttamaan **EU:n yhteisen maatalouspolitiikan** uudistamiseen niin, että se tarjoaa mahdollisuuksia bio- ja kiertotaloudelle ja ravinnepäästöjen vähentämiselle sekä ekosysteemipalvelujen tuottamiselle
- Edistetään alueellistamisen kautta Itämerellä yhdessä muiden maiden kanssa **kestävää kalastusta** yhteisen kalastuspolitiikan tavoitteiden mukaisesti.

EU:n yhdennetty meripolitiikka luo edellytyksiä Itämeren alueen merellisille elinkeinoille sekä meriturvallisuuden ja merensuojelun kehittämiseksi.

- Kehitetään tavoitteellista kansallista meripolitiikkaa. Vahvistetaan Itämeren alueen painoarvoa ja ajetaan Suomen ja Itämeren alueen etua EU:n yhdennetyssä meripolitiikassa yhteistyössä muiden Itämeren alueen valtioiden kanssa.

Meriturvallisuuden ja viranomaisyhteistyön kehitys on ollut Euroopassa nopeaa osana Välimeren alueen haasteiden ratkaisua. EU:n merellisten virastojen ja jäsenmaiden rannikkovartiostotoimijoiden yhteistyötä on tiivistetty, yhteisiä suorituskykyjä ja toiminnallisuuksia kehitetään ja voimavarojen kustannustehokasta käyttöä lisätään.

- Hyödynnetään EU-yhteistyön mahdollisuudet niin Itämeren kuin arktisen meriturvallisuuden ja viranomaisyhteistyön edelleen kehittämisessä.

EU:n lainsäädäntö ja rahoitus

EU:n lainsäädännöllä ja sen kautta kanavoituvalla rahoituksella on merkittävä rooli kansallisten toimien, kuten tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnan (TKI), liiketoimintamahdollisuuksien edistämisen ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä edistävien ympäristötoimien kannalta.

EU-rahoitusta ja EU:n seuraavia monivuotisia rahoituskehyskiä koskeva keskustelu on EU:ssa jo käynnissä. EU-rahoitusta koskevien Suomen kansallisten linjausten kannalta on olennaista, että rahoitus jatkossakin palvelee EU:n tavoitteita ja kansallisia tarpeita mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti koko rahoituskauden ajan. Uusia haasteita tähän merkinnevät Iso-Britannian irtaantuminen EU:sta sekä laajenevien politiikkatoimien, kuten maahanmuuttopolitiikan, vaatimat lisävoimavarat. EU:n tulevia rahoituskehyskiä koske-

vat kansalliset tavoitteet ja toiminta on linjattu ja linjataan valtioneuvoston ja eduskunnan erillisin päätöksin.

Nykyiselle tukiohjelmien rahoituskaudelle on tyypillistä EU-sääntelystä johtuva verrattain raskas hallinnollinen taakka sekä toimeenpanojen ja valvonnan sääntelyn yksityiskohtaisuus. Tervettä taloudenpitoa unohtamatta tulisi EU-sääntelyä kehittää suuntaan, joka mahdollistaa nykyistä tarkoituksenmukaisemmin, joustavammin ja kustannustehokkaammin tukiohjelmien mukaisten toimenpiteiden täytäntöönpanon ja valvonnan sekä kesken ohjelmakauden ilmaantuvien uusien innovaatioiden edistämisen.

EU-politiikkoihin liittyvien velvoitteiden toteuttaminen luo mahdollisuuksia ja edistää osaltaan kestävästä sinistä kasvua sekä sisävesillä että Itämerellä. Toimenpiteillä on myös merkittäviä rajapintoja kiertotalouteen ja ravinteiden kierrätykseen.

Hallituksen EU-vaikuttamisstrategiassa 2017¹² todetaan, että EU:n koheesio politiikan uudistamiseen vaikutetaan vuosina 2017–2019 tavoitteena, että Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityisasema ja muut Suomen erityispiirteet, kuten Itämeri, arktisuus ja Venäjän raja-alue huomioidaan uudistuksessa.

- Edellytetään, että Suomen syrjäinen ja pohjoinen sijainti, harva asutus sekä pitkät etäisyydet otetaan huomioon koheesio politiikassa. Tämä edellyttää pohjoisen harvan asutuksen tuen jatkamista, EU:n arktisen politiikan vahvistumisen huomioimista sekä ulko- ja sisäraja yhteistyön vahvistamista
- Edistetään bio- ja kiertotalouden tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminta- (TKI) sekä liiketoimintamahdollisuuksia horisontaalisena teemana kaikissa relevanteissa EU-poliitikoissa ja niiden rahoituksessa
- Vaikutetaan siihen, että tuleva EU:n meri- ja kalataloutta koskeva rahoitus soveltuisi nykyistä paremmin sinisen biotalouden edistämiseen etenkin tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnan (TKI) kautta
- Vaikutetaan siihen, että EU:n meripolitiikkaa koskeva kansallisiin tarpeisiin vastaava rahoitus jatkuisi ainakin nykytasollaan.

Tärkein rahoitusinstrumentti kahdenväliseen hankeyhteistyöhön Venäjän kanssa on EU:n ulkorajayhteistyöohjelmat (ENI CBC) 2014–2020. Itämeri-yhteistyön kannalta keskeisin on Kaakkois-Suomi–Venäjä-ohjelma, jonka tavoitteita ovat yritystoiminnan kehittäminen, koulutus ja tutkimus, ympäristönsuojelu sekä rajojen hallinta ja rajaturvallisuuden edistäminen.

- Suomi pitää EU:n ulkorajayhteistyön vahvistamista tärkeänä.

12 Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia 2017: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2016-AK-96994.pdf>

EU:n Itämeri-strategia

EU:n Itämeri-strategia aloitti vuonna 2009 uudenlaisen lähestymistavan unionin koheesio-politiikassa ja EU-politiikkojen toteuttamisessa aluetasolla. Sitä seurasivat Tonavan alueen, Adrian-Joonianmerten alueen ja Alppien alueen strategiat. Luontevan maantieteellisen makroalueen maat laativat yhdessä Euroopan komission kanssa alueelleen yhteistyö-strategian yhteisine tavoitteineen vastatakseen alueen erityisiin haasteisiin. Tavoitteita toteutetaan käytännön yhteistyöhankkeilla, verkostojen luomisella ja yhteistyöprosessien kautta käyttäen parhaalla mahdollisella tavalla olemassa olevia rahoitusohjelmia ja instituutioita sekä toteuttaen EU-lainsäädäntöä.

EU:n Itämeri-strategian toteuttaminen on saanut vakiintuneet muodot. Sen avulla on vahvistettu olemassa olevia ja luotu myös uusia sektorirajat ylittäviä asiantuntijaverkostoja, jotka toteuttavat EU:n Itämeri-strategian toimenpideohjelman. Asiantuntijaverkostoihin on koottu hallitusten toimijoiden ohella Itämeren maiden kuntia, kaupunkeja, maakuntia, yliopistoja ja muita tutkimus- ja oppilaitoksia sekä kansalaisyhteiskuntaa.

- Rohkaistaan edelleen monitasohallinnon osallistumista EU:n Itämeri-strategiaan ja kutsutaan etenkin elinkeinoelämää mukaan kehittämään tulevaisuuden ratkaisuja ja teknologioita yhdessä Itämeren kumppanien kanssa
- Jatketaan ja vahvistetaan yhteistyötä EU:n ulkopuolisten naapurimaiden kuten Norjan, Islannin, Venäjän ja Valko-Venäjän kanssa EU:n Itämeri-strategian tavoitteiden toteuttamisessa
- Rohkaistaan yhteistyötä EU:n arktisen alueen politiikkaa toteuttavien tahojen kanssa.

EU:n Itämeri-strategian päämäärät – meren pelastaminen, alueen yhdistäminen ja hyvinvoinnin lisääminen – ovat tulevaisuudessakin oikeat. Vaikka monella alalla on edistytty, ongelmia riittää yhä ratkaistavaksi.

- Suomi haluaa parantaa EU:n Itämeri-strategian toimivuutta keskittymällä erityistä makroaluetason yhteistyötä edellyttäviin, kestävästä kehityksestä ja Itämeren alueen kilpailukykyä tukeviin aloihin, joita on kuvattu tässä Suomen Itämeren alueen strategiassa
- Rakennerahasto-ohjelmien synergiaa makroaluestrategioiden kanssa on edelleen kehitettävä ja luotava joustavat mekanismit hanketason kansainväliselle yhteistyölle.

Pääministerit Juha Sipilä ja Stefan Löfven EU:n Itämeri-strategian vuosifoorumissa Tukholmassa 2016. Kuva: EU Strategy for the Baltic Sea Region

Pohjoinen ulottuvuus

Pohjoinen ulottuvuus (PU) on EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin yhteistä politiikkaa, jonka tavoitteena on luoda vakautta, hyvinvointia ja taloudellisen kehityksen edellytyksiä Euroopan pohjoisilla alueilla. Maantieteellisesti Pohjoisen ulottuvuuden alue kattaa Itämeren ja Euroopan arktiset alueet sekä Luoteis-Venäjän. Käytännön yhteistyötä toteutetaan ympäristökumppanuuden, sosiaali- ja terveiskumppanuuden, liikenne- ja logistiikkakumppanuuden sekä kulttuurikumppanuuden kautta. Pohjoinen ulottuvuus on merkittävä väline toteuttaa Itämeri-yhteistyön tavoitteita yhteistyössä EU:n ulkopuolisten Itämeren maiden kuten Venäjän kanssa sekä edistää viranomaisten, asiantuntijoiden ja kansalaisyhteiskunnan yhteyksiä.

- Suomen tavoitteena on turvata EU:n ja kumppanimaiden poliittinen tuki Pohjoisen ulottuvuuden yhteistyölle
- Kartoitetaan mahdollisuuksia hyödyntää Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuuksia ja niihin liittyviä rahoitusjärjestelyjä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi erityisesti mustan hiilen päästöjä vähentämällä.

Itämeren valtioiden neuvosto CBSS (Council of the Baltic Sea States)

Itämeren valtioiden neuvosto on kaikki Itämeren maat kattava hallitusten välinen instituutio, joka on vuodesta 1992 lähtien edistänyt vuoropuhelua ja käytännön yhteistyötä Itämeren maiden välillä. Sen prioriteetit ovat alueellinen identiteetti sekä kestävä, hyvinvoiva ja turvallinen Itämeren alue.

CBSS:llä on kattavat asiantuntijaryhmät usealla alalla ja sen yhteydessä toimivat monet viranomaisyhteistyön verkostot sekä mm. tiedeyhteistyön, työmarkkinajärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen foorumit ja nuorisodiologi. CBSS on edistänyt myös kokemusten vaihtoa muuttoliikkeen hallinnassa.

CBSS osallistuu myös aktiivisesti EU:n Itämeri-strategian toteuttamiseen. CBSS:n kestävän kehityksen agendan Itämeri-suunnitelma, The Baltic 2030 Action Plan, antaa suuntaviivoja yhteistyölle kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseksi.

- Suomi pitää tärkeänä turvata poliittisen tason dialogin jatkuvuus Itämeren valtioiden neuvostossa. Ulko- ja pääministerikokouksia on järjestettävä säännöllisesti antamaan suuntaa neuvoston käytännön työlle.

Itämeren suojelukomissio HELCOM

HELCOM vastaa Itämeren merellisen ympäristön suojelusopimuksen toimeenpanosta. Sopimuksen osapuolia ovat kaikki Itämeren ympärysvaltiot sekä EU. HELCOM on Suomelle merkittävin valtioiden välisen meriympäristön suojelun, hoidon ja kestävän käytön yhteistyön foorumi. Sen toiminta saattaa yhteiseen neuvottelupöytään Itämeren EU-jäsenvaltiot, EU:n ja Venäjän. HELCOM antaa Itämeren suojelulle poliittiset suuntaviivat. HELCOM:in Itämeren suojelun toimintaohjelman (2007, 2013) tärkeimmät tavoitteet ovat rehevöitymisen hillitseminen, haitallisten aineiden kuormituksen vähentäminen, luonnon monimuotoisuuden tilan parantaminen ja merenkulun ympäristönsuojelu. Toimintaohjelman myötä Itämeri on maailmassa ainoa merialue, jolle on kansainvälisesti sovittu ravinnekuormituksen päästökatto ja valtioille jaetut päästövähennystavoitteet. Vuonna 2017 toimintaohjelman toimenpiteistä noin 60 % oli saatu toteutettua ja HELCOM päätti käynnistää ohjelman uudistamisen.

- Suomen tavoitteena on vaikuttaa HELCOM:in toimintaohjelman uudistamiseen siten, että vuoteen 2020 mennessä saadaan aikaiseksi tarkistettu, kunnianhimoiltaan nykyistä vastaava ja ajantasainen ohjelma.

Suomenlahden merivartiostoa toiminnassa. Kuva: Rajavartiolaitos

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Pohjoismaiden ministerineuvostolla on Itämeri-yhteistyössä merkittävä rooli sen osallisuudessa EU:n Itämeri-strategian toteuttamiseen ja tukeissa kansalaistoimintaa ja yhteistyöhankkeita Baltian maissa ja Luoteis-Venäjällä.

- Suomi pitää tärkeänä, että Pohjoismaiden ministerineuvoston voimavaroja, ohjelmia ja resursseja voidaan käyttää Suomen Itämeren alueen strategian tavoitteiden ja päämäärien tueksi.

Viranomaiset Itämeri-yhteistyössä

Itämeren alueella tehdään viranomaisyhteistyötä muun muassa pelastustoimen, meriturvallisuuden, meripelastuksen sekä ympäristövahinkojen torjuntavalmiuden kehittämiseksi, rajaturvallisuudessa ja rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa sekä merellisen valvonnan ja tilannetietoisuuden ylläpitämisessä. Yhteistyöverkostot mahdollistavat tehokkaan taakanjaon maiden välillä. Itämerellä toteutettava viranomaisyhteistyö on toiminut suunnannäyttäjänä monissa eurooppalaisissa ja myös laajemmissa kansainvälisissä aloitteissa ja kehittämishankkeissa.

- Suomi tukee jatkossakin aktiivisesti erilaisia viranomaisyhteistoimintajärjestelyjä käytännön haasteiden tehokkaassa ratkaisemisessa. Suomi vahvistaa Itämeren alueen viranomaisyhteistyön näkyvyyttä ja tunnettuutta ja luo mahdollisuuksia niiden taloudelliseen tukemiseen
- Suomi tukee aktiivisesti sekä Itämeren että arktisen alueen yhteistoimintaratkaisujen hyödyntämistä molemmilla alueilla.

Maakunnat, kunnat ja kansalaiset Itämeri-yhteistyössä

Maakunnat, kaupungit ja kunnat ovat aktiivisia Itämeri-politiikan käytännön toteuttajia, vahvasti verkottuneita toimijoita Itämeren alueella ja suunnannäyttäjiä monella alalla. Ne vastaavat mm. merialuesuunnittelusta, yhdyskuntajätevesien puhdistuksesta, ilmastonmuutokseen varautumisesta, kaavoituksesta, koulutuksesta ja kulttuurista, liikenteestä, satamista sekä elinkeinoelämän ja innovaatioalustojen edistämisestä. Erilaisissa Itämeri-yhteistyön hankkeissa alueellisten toimijoiden rooli on merkittävä.

Kansalaisten väliset yhteydet vahvistavat yhteistyön ja luottamuksen ilmapiiriä. Kansalaisjärjestöjen panos Itämeri-yhteistyössä ja erityisesti Itämeren suojelussa on korvaamattoman tärkeä. Ne luovat myös innovatiivisia ratkaisuja, pystyvät nopealiikkeisiin toimiin ja voivat edistää yhdessä julkisten toimijoiden kanssa yritysten liiketoimintamahdollisuuksia.

- Suomen Itämeren alueen strategian tavoitteita toteutetaan yhdessä alueellisten toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

VALTIOEUUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIOEUUVOSTO
p. 0295 16001
info@vnk.fi
vnk.fi/julkaisut

ISBN: 978-952-287-470-2 PDF
ISBN: 978-952-287-469-6 nid.
ISSN: 1799-7828 PDF
ISSN: 0782-6028 nid.

